

Det svenska i Finland

VADAN OCH VARTHÄN?

KAIROS
FUTURE

FÖRORD

Svenska har talats i Finland sedan järnåldern, även om den tidens svenska för de flesta nutida utövare av språket skulle uppfattas som väldigt främmande och till stora delar obegripligt. Till en början var det bönder och fiskare som flyttade österut från Svealands och Norrlands kustland, men redan på 1100-talet började trakten runt Åbo integreras i sveakungarnas maktsfär. Därmed etablerades sakta även en svenskspråkig administrativ struktur i det som senare skulle komma att bli den östra rikshalvan i det svenska riket.

Sedan dess har mycket vatten runnit under broarna. Den östra rikshalvan förlorades till Ryssland, som gjorde Finland till storfurstendöme i drygt hundra år. Det påverkade såväl den finskspråkiga som den svenskspråkiga befolkningen. Nationalromantiken drog fram och många svenskspråkiga familjer bytte namn och språktillhörighet, samtidigt som mer svensksinnade oroade sig för försvagade relationer västerut och valde andra strategier.

Med andra världskriget ebbade språkstriderna ut och ett Finland med två språk växte fram. Samtidigt fortsatte de svenskspråkiga att minska i såväl antal som andel av befolkningen. Från att ha utgjort närmare 15% av befolkningen i slutet av 1800-talet och varit dominerande språkgrupp inte bara längs kusten och på öarna, utan också i Nylands större städer, fortsatte fallet från ca 10% vid krigsutbrottet till ca 6% 40 år senare. Kombinationen av att tvåspråkiga familjer valde finska för sina barn och en stark överrepresentation av svenskspråkiga bland de fyrahundratusen finländare som sökte lyckan i västerled förklarar stora delar av fallet.

Sedan dess har utvecklingen planat ut. I förhållande till finskan och de finskspråkiga ser svenskan rent ut av att stärka sin ställning, bland annat på grund av att situationen i tvåspråkiga familjer idag är den omvända och svenskan därmed stärks genom ”lånad” tillväxt, samtidigt som svenska skolor även attraherar finskspråkiga barn.

Sedan något decennium utmanas dock svenska och det finlandssvenska på nytt av en kombination av omvärldsfaktorer, i första hand medielandskapets förändring och de snabbt växande minoritetsgrupperna med andra modersmål än svenska och finska, men även av den europeiska populistvåg som i Finland manifesterats i Sannfinländarnas snabba tillväxt. En fjärde förändringsfaktor är det faktum att svenskspråkiga i ökande utsträckning inte längre lever enbart som nationell minoritet utan också som språkliga minoriteter i lokalsamhället. Det leder i sin tur till framväxten av en *flytande svenskhet*, med helt andra karaktärsdrag än den *fasta svenskhet* som traditionellt präglat stora delar av Svenskfinland.

Våren 2019 fick Kairos Future av de finlandssvenska fonderna via Magma uppdraget att teckna bilden av det svenska i Finland. Då vi har vår hemvist i Stockholm blir perspektivet med nödvändighet i ett rikssvenskt utifrånperspektiv, och då vårt fokus normalt är att hjälpa våra uppdragsgivare att förstå omvärldsförändringar och deras långsiktiga konsekvenser har vi valt att mot

bakgrund av de senaste decenniernas förändringar diskutera tänkbara konsekvenser på lite längre sikt, dvs mot 2040.

Med detta sagt vill vi notera uppdraget inte varit att genomföra en regelrätt framtidsstudie av det svenska i Finland, utan snarare att belysa ett antal områden centrala för framtiden för det svenska i Finland. Det är också vad vi gjort, även om vi diskuterar tänkbara långsiktiga konsekvenser av förändringar inom respektive område. I dialog med Magma har vi valt att fokusera på demografin, skolan och kulturen.

Då vi anar att de omvälvande kulturella förändringar vi idag ser i Finland såväl som resten av västvärlden, är en del av ett betydligt större skeende som hänger samman med långa ekonomiska, teknologiska, kulturella och institutionella rörelser, har vi valt att sätta in diskussionen i detta större ramverk. Rapporten kan dock med fördel läsas utan att man fördjupar sig i eller anammar denna mer övergripande beskrivning.

Vi vill avslutningsvis tacka Magma och finansiärerna Svenska Kulturfonden, Svenska folkskolans vänner, Föreningen Konstsamfundet, Stiftelsen Tre Smeder och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne för möjligheterna att djupdyka i det svenska i Finland.

Stockholm, 2020-02-26

Mats Lindgren, VD Kairos Future

INNEHÅLL

Inledning: Scenbygget – Trender och begrepp	6
<i>Årshjulet vrider sig</i>	<i>6</i>
<i>Populistvågen var väntad</i>	<i>8</i>
<i>Storurbaniseringens tidevarv</i>	<i>9</i>
<i>Läsbarheten minskar — och ökar</i>	<i>10</i>
<i>Invandringen till Finland ökar</i>	<i>11</i>
<i>Den gemensamma kulturen fragmenteras</i>	<i>12</i>
<i>En digital, global kultur på engelska dominerar allt mer bland unga</i>	<i>12</i>
<i>När årshjulet vrider sig dras vi samman och isär</i>	<i>13</i>
<i>Rapportens huvudlinjer</i>	<i>14</i>
Det geografiska Svenskfinland	15
<i>Svenskfinland – där finlandssvenskar bor</i>	<i>15</i>
<i>Fem finlandssvenska regioner</i>	<i>16</i>
<i>Fast och flytande svenskhet</i>	<i>20</i>
<i>Slutsatser mot 2040</i>	<i>20</i>
Svenskfinlands kommunala demografi	21
<i>Kommunerna är fundamentet för den fasta svenskheten</i>	<i>21</i>
<i>Från nationell till lokal minoritet</i>	<i>23</i>
<i>Det är förfinskning och invandring det handlar om</i>	<i>24</i>
<i>Minskad andel svenska innebär inte alltid förfinskning</i>	<i>28</i>
<i>Slutsatser mot 2040</i>	<i>32</i>
Kulturbärande svenska rum	33
<i>Skolan och dagvården: garanten för det svenska i finland</i>	<i>33</i>
<i>Kultur och media: det sammanhållande kittet</i>	<i>39</i>
<i>Slutsatser mot 2040</i>	<i>41</i>
Den finlandssvenska identiteten	42
<i>Det finlandssvenska är en sentida konstruktion</i>	<i>42</i>
<i>Relationen till det finska är i allmänhet god</i>	<i>44</i>

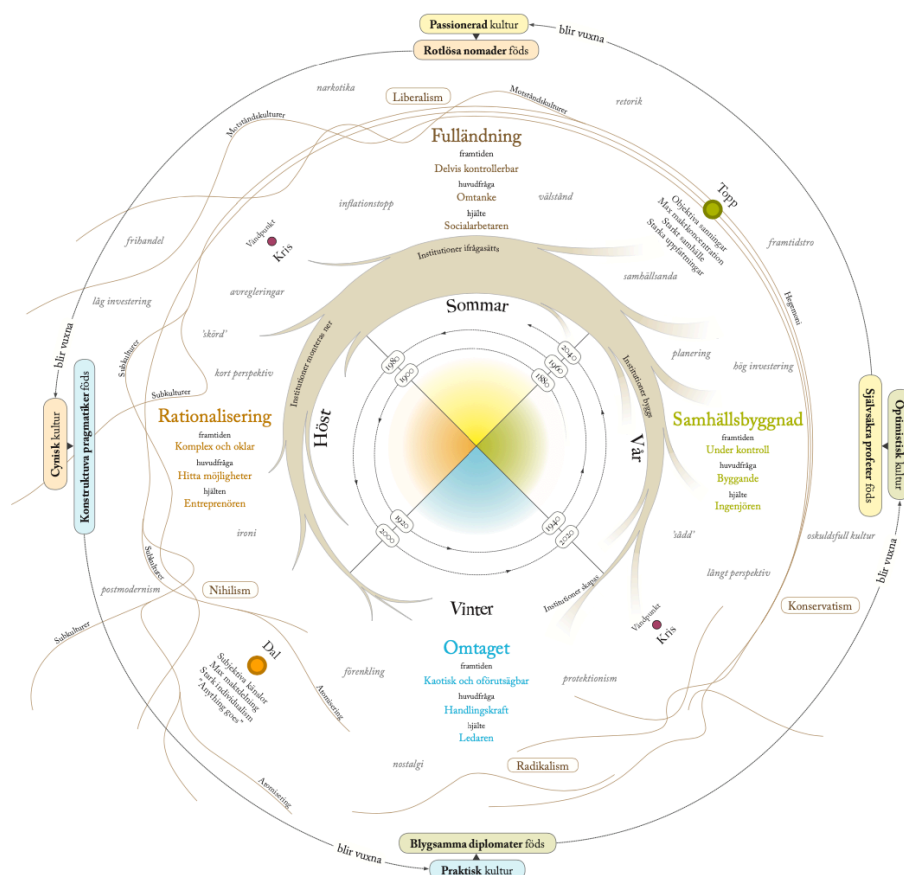
<i>Slutsatser mot 2040</i>	46
Lugnet efter stormen	47
<i>Ett drama i tre (fyra) akter</i>	47
<i>Akt 1: Klyvningen</i>	48
<i>Akt 2: Stålbadet</i>	49
<i>Akt 3: Uppskovet</i>	50
<i>Akt 4: Den nya given</i>	55
<i>Slutsatser mot 2040</i>	59
Det svenska i Finland: För vem och varför?	60
<i>Tvåspråkighet är ett tveeggat svärd</i>	60
<i>Individperspektivet kommer inte bevara svenskan på sikt</i>	61
<i>Finlandssvenskheten offer för välståndet</i>	62
<i>Kollektivismens återkomst</i>	63
<i>Är vi på väg mot en ny enhetskultur?</i>	65
<i>Slutsatser mot 2040</i>	67
Slutsatser och efterord	68
Källförteckning	71
Öppna inte Pandoras ask	73
Öppna inte Pandoras ask	73
Om Kairos Future	74

INLEDNING: SCENBYGGET – TRENDER OCH BEGREPP

För att kunna beskriva läget och framtiden för det svenska i Finland behöver vi lägga en grund, ett ramverk mot vilket vi kan diskutera Svenskfinland mer i detalj. Vi har valt att dela in detta ramverk i två delar. Dels en övergripande modell som beskriver det västerländska samhällets långa pendelrörelse mellan sådd och skörd, avbrutna av perioder av kris och förändring, dels en rad trender med tydliga konsekvenser för den finländska verkligheten.

ÅRSHJULET VRIDER SIG

Pendelmetaforen ligger till grund för det vi kallar Kairos Futures *Årshjul*. Det presenterades första gången i en rapport år 2002 och har visat sig vara ett kraftfullt analytiskt verktyg och lins att betrakta verkligheten genom. Modellen förenar flera olika teoribildningar, dels de långa-våg-teorier som först lanserades av ekonomen Nikolai Kondratiev, dels generationsforskning om olika värderingar som lanserats av forskare och författare som statsvetaren Ronald Inghart samt historikern William Strauss och konsulten Neil Howe.

Figur 1. Kairos Futures årshjul, där strukturyckler kombineras med generationsforskning för att få fram ett ramverk för att analysera historien.

Kondratievs långa vågor

Kondratiev lade fram sin teori om långa konjunkturvågor på 1920-talet. Hans ursprungliga modell berörde huvudsakligen konkret ekonomisk aktivitet men har haft så pass stort inflytande att den expanderats för att förklara mer abstrakta cykler, som investerings- och innovationsvågor samt institutionella, kulturella och sociala förändringar.

Hans beskrivningar av den teknisk-ekonomiska utvecklingen från ca 1800 till 1920-talet har använts av andra ekonomer som bas för nya, förlängda beskrivningar av hela 1900-talets händelseförlopp. Kondratievs vågor var ursprungligen 50-60 år långa, men senare teoretiker, bl. a svenske ekonomhistorikern Lennart Schön, har funnit stöd för att den ekonomiska aktiviteten kan beskrivas i kopplade 40-årscyklar. I skiftet mellan varje 40-årscykel sker en mindre eller större strukturkris.¹ Lennart Schöns modeller har stora likheter med Årshjulet.

Generationsforskningens rytmik

I generationer har teoretiker byggt modeller kring hur generationer avlöser varandra. Den populära idén om ”förvärva, ärva och fördärva” är bara en i raden. De senaste decenniernas värderingsforskning, representerad av t.ex Ronald Ingelhart och projektet *World Values Survey*, har lyft fram generationsperspektivet. De menar att människor som föds vid samma tid och framförallt växer upp under samma historiska förhållanden formas av samma sammanhang och därmed får vissa gemensamma kännetecken.

Amerikanerna Strauss och Howe tog i böckerna *Generations* (1991) och *The Fourth Turning* (1997) detta ett steg vidare och analyserade den anglosaxiska världen från renässansen och framåt. De konstaterar att historien uppvisar ett mönster av åttio år långa cykler inom vilka fyra generationer avlöser varandra, generationer med kvalitativt olika egenskaper och prioriteringar. Vart åttionde år föds således en ny generation med stora likheter med sina förfäder födda åttio år tidigare.

I årshjulet förenas dessa modeller till en 80-årscykel bestående av två olika, långa ekonomiska vågor kopplade till fyra generationer. Metaforiskt kan hjulet delas in i ”årstider” där varje fas av cykeln har en viss karaktär. Att gå igenom årshjulsmodellen i detalj ligger utanför syftet för denna rapport, men bilden erbjuder en del att utforska. I korthet:

Under **Vårens** såddperiod (senaste våren var ca 1945-1960) har vi just tagit oss igenom en kris, löst upp motsättningar och kan börja röra oss framåt på nytt. Vi investerar i framtiden, i byggd miljö och institutioner, är optimister och ser framtiden som förutsägbar, och har stor tillit till ingenjörer och de lösningar de levererar.

Under **Sommaren** (senaste ca 1960-1980) har strukturerna vuxit sig stora och stabila och producerar rikedom men uppfattas också som kvävande och börjar därför ifrågasättas av unga, samtidigt som den tidigare epokens baksidor kommer i

¹ Se *Tankar om cykler*, av Lennart Schön, 2006

dagen. Ingenjören blir skurk och socialarbetaren hjälte i en mer passionerad, spontan kultur.

Under **Hösten** (senaste ca 1980-2000, förra ca 1900-1920) monteras institutionella strukturer, regleringar och kulturella standarder successivt ner då de inte längre levererar svar på tidens utmaningar, eller för att de helt enkelt uppfattas som föråldrade. Subjektivitet och postmodernitet gäller. Framtiden är ostyrbar och entreprenörer, eller snarare ekonomer, är de nya hjältarna.

Under **Vintern** (senaste ca 2000- ca 2020-2025?, förra ca 1920-1945) är de institutioner som överlevt i kris. Tiden har sprungit ifrån dem och ännu har inget riktigt ersatt dem, även om fröna till det nya ligger någonstans i myllan. Verkligheten upplevs som kaotisk och instabil och ropen på den starka ledaren växer.

När den första versionen av årshjulet presenterades 2002 drog vi slutsatsen att ekonomin och samhället i stort var på väg mot en ordentlig kris. Frågan var bara när den skulle komma, hur den skulle te sig och hur allvarlig den skulle bli. Vi förutsåg en återkomst för vissa aspekter av 1930-talet, såsom politisk polarisering, växande populism, värderingskonflikter och radikalism, rop efter tydliga lösningar och riktiga ledare, ökande ojämlikhet och ett värderingsskifte i riktningen mot tradition och nostalgi.

Årshjulet förutspår givetvis inte framtiden som sådan, men de senaste två decennierna har det varit till ovärderlig hjälp för att analysera och förstå vår samtid i ett längre perspektiv.

POPULISTVÅGEN VAR VÄNTAD

Dagens välbekanta populistvåg är i ljuset av årshjulet ingen överraskning. Det är ett fenomen som präglar i princip hela västvärlden i över tio år och som tilltagit de sista fem. I korthet handlar det om en förtroendekris för det politiska, ekonomiska och mediala etablissemangen och för den liberala, globala kapitalism dessa institutioner uppfattas stå för.

Detta har manifesterat sig på olika sätt i olika länder. Storbritannien har röstat för EU-utträde, USA har röstat fram Donald Trump som president i ett försök att kortsluta systemet, samtidigt som tänkare och opinionsbildare på vänsterkanten på skilda håll har börjat propagera för vänsterpopulism. I Frankrike protesterar de Gula Västarna, i Skottland och Katalonien har gamla självständighetsrörelser fått nytt liv. Polen, Turkiet och Ungern har reagerat med en konservativ nationalism. Partier som profilerar sig mot invandring har nått valframgångar i de flesta europeiska länder.

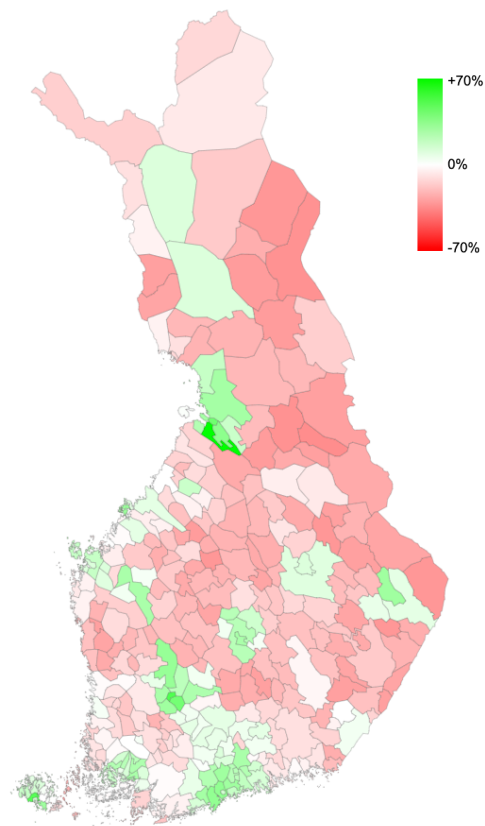
STORURBANISERINGENS TIDEVARV

Urbanisering — stora flyttströmmar från landsbygd till stad — är inte något nytt fenomen. Det har pågått sedan den industriella revolutionen, och världen över bor redan en stor majoritet av befolkningen i städer. Något nyare är dock det vi kallar *Storurbanisering*, urbanisering men på en mer övergripande nivå. Istället för att städer växer på landsbygdens bekostnad växer de större städerna och de tätbefolkade regionerna på de mindre städernas och de glest befolkade regionernas bekostnad.

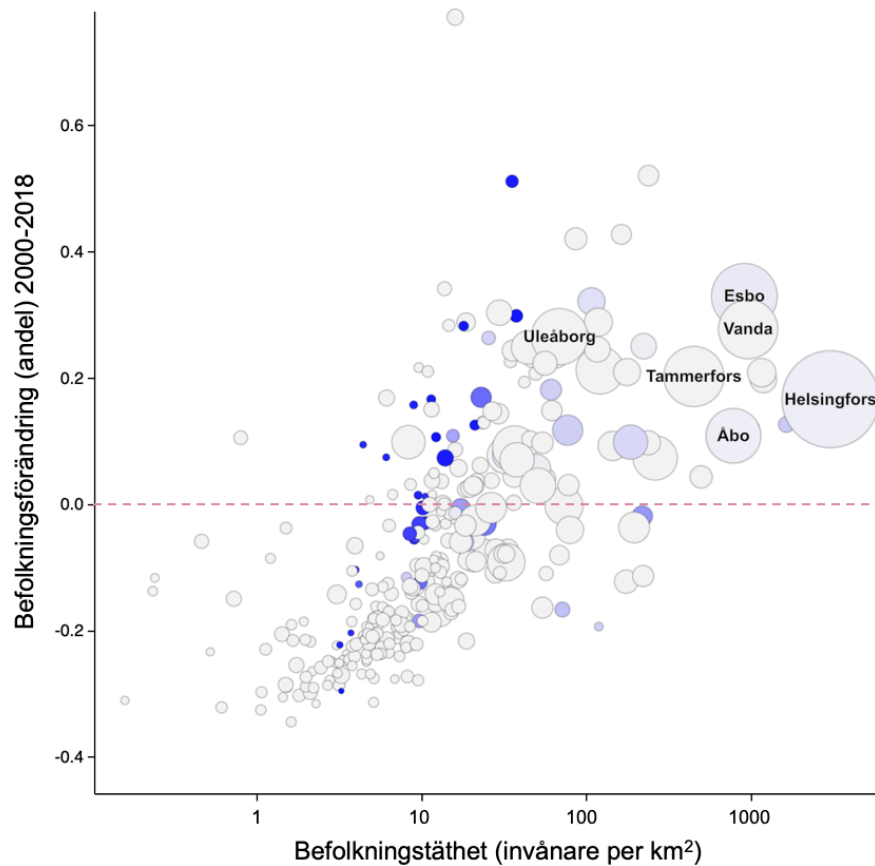
Detta innebär dels att de allra största stadsområdena växer befolkningsmässigt medan de mindre tappar, samtidigt som omlandet kring städerna växer snabbt, ofta snabbare än städerna själva.

Befolkningsförändringen i Finlands kommuner sedan år 2000 bekräftar denna trend. Områdena kring Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Uleåborg och Jyväskylä har alla vuxit. Mindre ökningar syns kring Vasa, Kuopio och på Åland, men i övrigt är det bara i undantagsfall befolkningen inte har krympt i resten av landet.

Mönstret blir ännu tydligare om vi studerar sambandet mellan befolkningstäthet och procentuell befolkningsförändring sedan 2000. Bilden på nästa sida visar att ju mer tätbefolkad en kommun är, desto mer har den vuxit de senaste decennierna.

Figur 2. Befolkningsförändring per kommun 2000-2018

Figur 3. Befolkningsförändring sedan 2000 per kommun, beroende på befolkningstäthet. Högre befolkningstäthet är förknippat med positiv befolkningsutveckling (över den streckade röda linjen). Cirklarnas storlek indikerar befolkningsstorlek och den blå färgen andel svensktalande.

LÄSBARHETEN MINSKAR — OCH ÖKAR

Storurbaniseringen får en rad konsekvenser. Vikande befolkningsunderlag i glest befolkade regioner gör det svårare för kommuner i dessa regioner att upprätthålla service, vilket tvingar dem att slå sig ihop eller bilda lösningar tillsammans med andra aktörer — andra kommuner eller privata företag.

Ur ett språkperspektiv är faran med de aktörmässigt alltmer komplexa lösningar som växer fram att det är svårare att garantera service på de språk som lagen kräver, och att utkräva ansvar när detta fallerar.

Problemet anknyter till idén om *läsbarhet (legibility)*, ett begrepp lanserat av statsvetaren James C. Scott i boken *Seeing Like A State* från 1998. Enligt Scott är staters förmåga att styra samhället avhängigt hur genomskinliga och mätbara processerna ”på marken” är för staten. Institutionell infrastruktur syftar ofta till att öka läsbarheten: adresser, standardiserade vikter och mått, till och med särskilda

sorters stadsplanering (jämför t.ex. hur lätt det är att föra statistik över och hitta i New York kontra Mumbai) eller grödor. En vild skog är t.ex. betydligt mindre läsbar än en odlad skog, där träden står i rader och det är lätt att både navigera skogen och veta precis hur många träd man har av varje sort.

Figur 4. En oläsbar och en läsbar skog

Standardisering av tiden i hela landet, till skillnad mot att som förr låta varje ort ha sin egen lokala tid, är även det ett steg i riktning mot ökad läsbarhet. Användning av personbeteckningar/personnummer i Finland och Sverige är t.ex. också något som gör befolkningen mycket mer läsbar jämfört med länder som Storbritannien och Tyskland där identifiering är en mer omständlig process.

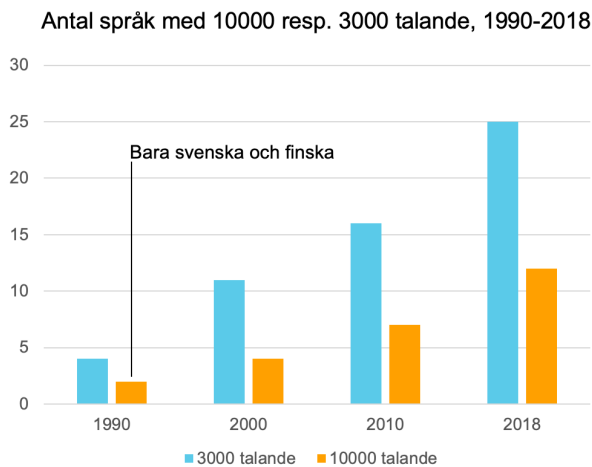
Över lag innebär allt som gör det lättare att sammanställa och analysera relevant information om vad som försiggår i samhället – som standardisering, registrering och digitalisering – högre läsbarhet. Allt som skapar friktion i detta, som komplexitet, decentralisering, lokala anpassningar och variationer eller beroende och bruk av tyst kunskap, sänker läsbarheten.

I vår tid finns två motstridiga rörelser vad gäller läsbarhet. Å ena sidan minskar läsbarheten i vissa avseenden, som genom ökad komplexitet i näringsliv och offentlig förvaltning samt ökad variation i språk- och medievanor. Samtidigt ökar läsbarheten också på grund av t.ex. digitalisering, övergången från kontanter till kortbetalningar och mer och mer datainsamling på internet och sociala media.

INVANDRINGEN TILL FINLAND ÖKAR

Vi har sett hur en tung demografisk trend omformar Finland – storurbaniseringen. En annan central demografiska trend är en ökande invandring och med denna en betydligt större språklig mångfald, i ett Finland där finska och svenska, grovt sett, varit de enda språk man behövt förhålla sig till.

Och det har gått fort. År 1990 var det bara två språk — svenska och finska — som hade mer än 10 000 registrerade modersmålstalande i Finland, medan det 28 år senare hade ökat till 12 stycken. Sänker vi tröskeln till 3 000 talande rör det sig om hela 25 språk (upp ifrån 4 stycken år 1990).

Figur 5. Antal språk med 10 000 resp. 3 000 registrerade talande, 1990-2018. Från att ha haft endast 2 språk (svenska och finska) med över 10000 talare år 1990, är Finland nu uppe i 12.

Den situation som rått under landets hela moderna historia gäller med andra ord inte längre. Svenskan har en ny verklighet att förhålla sig till.

DEN GEMENSAMMA KULTUREN FRAGMENTERAS

En allt större mångfald av språk och bakgrunder i samhället bidrar naturligen också till en fragmentering av samhället. Man har helt enkelt färre gemensamma referensramar än förr.

Förändringar i medielandskapet kan spåras ännu längre tillbaka. När det fanns ett fåtal tv-kanaler och tidningar och inget internet delade vi i högre grad en gemensam medievärld, även om vi levde geografiskt åtskilt. Under flera årtionden har denna gemensamma referensram brutits upp och vi har nu inte bara vår egen smak och våra egna åsikter, utan i allt högre grad också vår egen världsuppfattning och ibland även våra egna fakta.

Vi lever därmed, framförallt i städerna, i sammanhang där vi i minskad utsträckning kan ta för givet att vi har något gemensamt med grannarna på gatan, rent av med dem vi delar ett land med. Detta är särskilt relevant för Finland och finlandssvenskar, i och med att dessa, i områden där man är minoritet (som i huvudstadsregionen) sedan länge fått vänja sig vid att behöva göra skillnad på sin egen språkkultur och vad som antas av majoritetssamhället.

EN DIGITAL, GLOBAL KULTUR PÅ ENGELSKA DOMINERAR ALLT MER BLAND UNGA

Dagens unga växer upp i en mycket annorlunda mediemiljö än den deras föräldrar upplevde, bland annat i språkhänseende. I slutet av 1900-talet var medielandskapen fortfarande till stor del nationellt baserade. De var också huvudsakligen

Ryska	79 225
Estniska	49 691
Arabiska	29 462
Somaliska	20 944
Engelska	20 713
Kurdiska	14 054
Persiska	13 017
Kinesiska	12 407
Albanska	10 990
Vietnamesiska	10 440
Thailändska	9 763
Turkiska	8 127
Spanska	8 099
Tyska	6 317
Polska	5 441
Rumänska	4 416
Ukrainska	4 411
Franska	4 402
Tagalog	4 014
Bengali	3 973
Nepali	3 937
Urdu	3 172
Portugisiska	3 024

enkelriktade — man konsumerade film, tv och musik men väldigt få hade möjlighet att producera något själv som kunde nå ut. Detta har förändrats radikalt under de senaste 20 åren. Så sent som år 2000 var det en spännande och exotisk kuriositet att kunna chatta direkt med personer från andra länder, men för dagens unga är det en så självklar del av livet att man inte ens tänker på det.

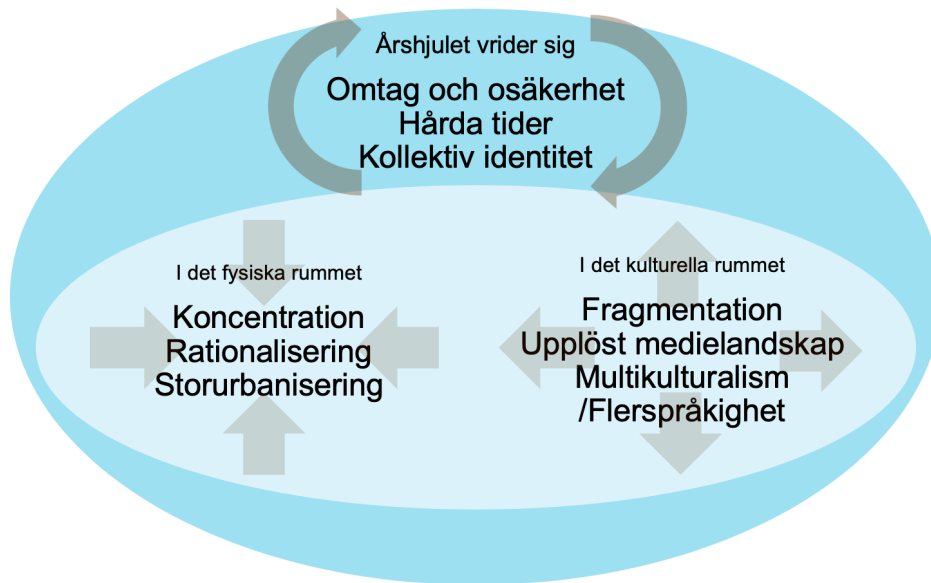
Medielandskapet är med andra ord betydligt mer dubbelriktat än förr. Den tidigare skarpa gränsen mellan massmedia (TV, radio, tidningar) och personlig kommunikation (brev, telefon) har suddats ut genom att hela skalan mellan dem fyllts ut med olika sociala media. Samtidigt har nationsgränser nästan blivit irrelevant i många digitala miljöer, och engelska därmed blivit det självklara standardspråket (onlinespel är kanske det tydligaste exemplet).

Resultatet har blivit en hel ung befolkning i världen i allmänhet och i rikare västländer med små egna språk i synnerhet som är mycket mer vana än tidigare generationer att direkt, till vardags, delta i engelskspråkiga sammanhang där de inte bara konsumerar utan även producerar engelska.

NÄR ÅRSHJULET VRIDER SIG DRAS VI SAMMAN OCH ISÄR

Om vi sammanställer dessa trender och verktyg i en övergripande modell kan vi konstatera att mycket talar för att vi just nu lever i en tid av osäkerhet, sökande och omtag, där kollektiva identiteter åter ser ut att bli viktigare efter ett snart halvsekel av ständigt växande individualisering. Detta leder till förändringar i såväl det fysiska som det kulturella rummet.

Geografiskt koncentreras befolkningen när tätbefolkade områden blir tätare och glesbefolkade mer glesa. På platser med vikande befolkningsunderlag innebär detta kommunsammanslagningar och rationaliseringar. Samtidigt blir det anonyma stadslivet mer och mer norm. Parallellt med detta delas det kulturella rummet upp, både på grund av invandring och fragmenteringen av medierna. Ett tidigare geografiskt utspritt samhälle med en homogen och förenande kultur ersätts av ett geografiskt koncentrerat samhälle med heterogen kultur. Det är bara på den supranationella nivån där mycket av onlinekulturen finns vi kan observera konvergens.

Figur 6. Ramverk för trender: geografisk koncentration och kulturell splittring på nationell nivå

RAPPORTENS HUVUDLINJER

Det är mot denna bakgrund vi valt att betrakta nuläge och framtid för det svenska i Finland.

I kommande avsnitt tar vi oss från Svenskfinlands geografi, via demografi och offentlighet till kultur, skola och slutligen identitet samt relationen till det finska. För den som är insatt i frågan är mycket av detta välkänt, men ändå värt att lyfta fram. De snabba förändringar som präglade efterkrigstiden har stannat av, och de senaste decennierna har snarare präglats av en stilla lunk än revolution och kris. Samtidigt sker i det tysta smygande förändringar som på längre sikt kan få stora konsekvenser. Vi avslutar därför genom att med avstamp i historien blicka framåt mot 2040 för svenskan och det svenska i Finland.

DET GEOGRAFISKA SVENSKFINLAND

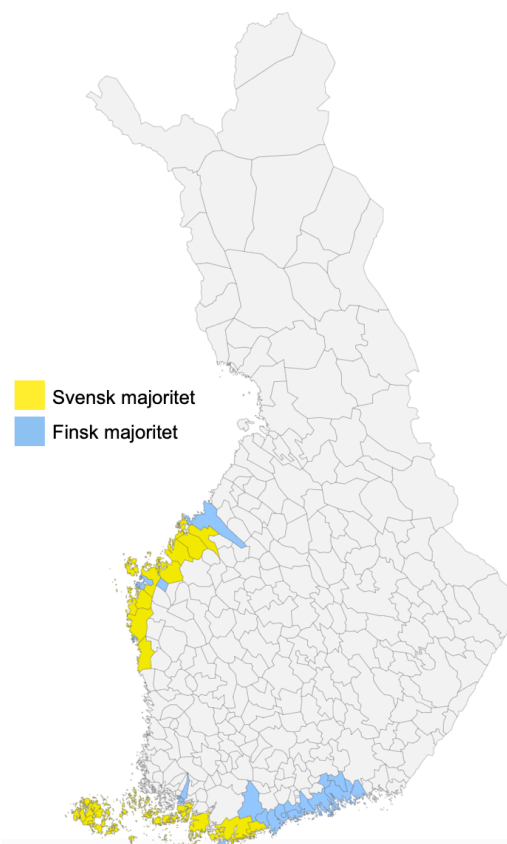
Av Finlands 5,5 miljoner invånare har 288 400 svenska som registrerat modersmål. Men modersmål är komplext. Det registreras vid födseln men stämmer inte alltid överens med det som senare blir ens första språk i praktiken. Enligt Barometern (2018) anser 80% av svenskregistrerade att svenska är deras första språk, 19% anger sig som tvåspråkiga och ungefär 1% säger sig vara huvudsakligen finskspråkiga. Proportionerna har legat relativt stadigt i åtminstone kring 20 år.

Det finns dessutom potentiella tillskott från dem som inte har svenska som registrerat språk men som gått i svensk skola (enligt vissa är skolspråk ett bättre mått på antalet svenskspråkiga än modersmålsregistreringen) och dem som har finska som modersmål men lever i en huvudsakligen svenskspråkig familj och lever stora delar av sitt liv på svenska. Om man skulle registrera alla funktionellt tvåspråkiga skulle siffran t.ex. bli betydligt högre. Så, beroende på hur man räknar kan antalet finlandssvenskar variera något.

SVENSKFINLAND – DÄR FINLANDSSVENSKAR BOR

Svenskspråkiga finns i hela Finland men är huvudsakligen koncentrerade längs sydkusten samt i Österbotten och på Åland och dess skärgård. Här ligger *Svenskfinland*, ett namn som brukar användas om de svenskspråkiga och tvåspråkiga kommunerna. Själva ordet används även ofta i en kulturell betydelse om det svenska i Finland och den finlandssvenska gemenskapen rent allmänt, men i den här rapporten använder vid det i regel som en rent geografisk beskrivning av dessa kommuner som är historiskt svenskdominerade och idag hyser det stora flertalet finlandssvenskar.

Modersmålsregistreringen är viktig då Finland har svenska och finska som likställda nationella språk, och huvudspråket i en kommun avgörs av majoritetens registrerade språk (av svenska och finska). Detta har stor betydelse då kommunerna ansvarar för mycket lokal service, och det medför att lokala språkmajoriteter lätt kan få service främst på sitt eget språk.

Figur 7. De svenska och tvåspråkiga kommunerna

”Ur ett finlandssvenskt perspektiv har generalistkommunen varit en välsignelse. Det faktum att kommunerna som svensk- eller tvåspråkiga aktörer med demokratiskt valda organ haft ansvar för många olika verksamheter har säkrat tillgången till service på modersmålet bättre än om varje uppgift handhåfts av särskilda myndigheter”

— Ur *Kommunernas Svenskfinland i reformcentrifugen: Fem scenarier och deras konsekvenser för det svenska*, av Siv Sandberg.

Kommuner där en språkminoritet är större än 8% eller 3000 personer blir formellt tvåspråkiga, och den offentliga verksamheten ska därmed ske på båda nationalspråken².

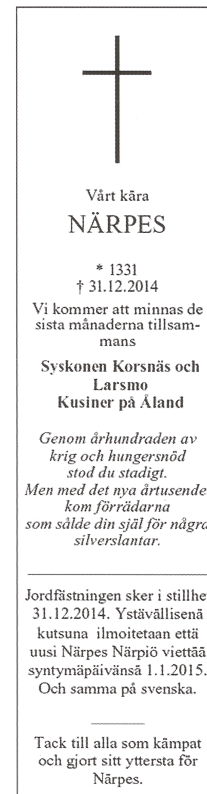
Svenskspråkiga är i lokal majoritet i större delen av Österbotten³ och i de västra delarna av sydkusten, medan man är i minoritet i östra delen av sydkusten. Dock finns det numera inte längre några enspråkigt svenska kommuner på fastlandet. Närpes blev som sista svenska kommun formellt tvåspråkig 1 januari 2016, trots att bara 5,7% av befolkningen har finska som modersmål. Man följde i grannarna Korsnäs och Larsmos spår när man valde att bli officiellt tvåspråkigt för att få tilldelat 2,2 miljoner euro extra i statsanslag. Förändringen har inte varit vidare dramatisk i praktiken, men den symboliska betydelsen har för vissa varit desto större, till den grad att en ”dödsannons” cirkulerade på Facebook efter beslutet (figur höger).

FEM FINLANDSSVENSKA REGIONER

Svenskfinland brukar delas in i regioner. I Österbotten bor ungefär en tredjedel av finlandssvenskarna och är mest svenskdominerat med undantag av Åland som har långtgående självstyre och inte alltid räknas till Svenskfinland. I Nyland bor lite under hälften av finlandssvenskarna. Mellan Åland och Nyland ligger Åboland, vilket utgörs av Åbo och dess skärgård.

² Detta gäller med undantag för Åland som är enspråkigt svenskt enligt lag.

³ Notera att det gamla landskapet Österbotten-Pohjanmaa idag är uppdelat i fyra separata landskap, finskspråkiga Södra Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten samt det tvåspråkiga landskapet Österbotten (från Kristinestad i söder till Karleby i norr). Tvåspråkiga Karleby hör till Mellersta Österbotten. Med ”Österbotten” menar vi i denna rapport remsan av tvåspråkiga kommuner längs den Österbottniska kusten.

Figur 8,
”dödsannons” över
Närpes som
enspråkigt svensk
kommun

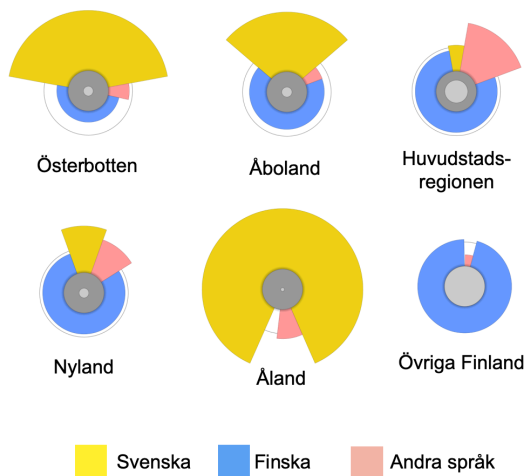
Om vi lyfter ut Huvudstadsregionen (Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda) ur övriga Nyland, får vi en femte region med ungefär lika många svensktalande som resten av Nyland.

Skilda världar i Svenskfinland

I Österbotten och på Åland är svenskspråkiga oftast i lokal majoritet. I Huvudstadsregionen och största delen av övriga Nyland är situationen är den omvända. Där är det vanligare att de svenskspråkiga är i minoritet i sin kommun. Över lag skiljer sig språksituationen i termer av majoriteter och minoriteter mycket mellan olika delar av Finland, vilket diagrammen nedan visar.

Figur 9. Svenskfinlands regioner.

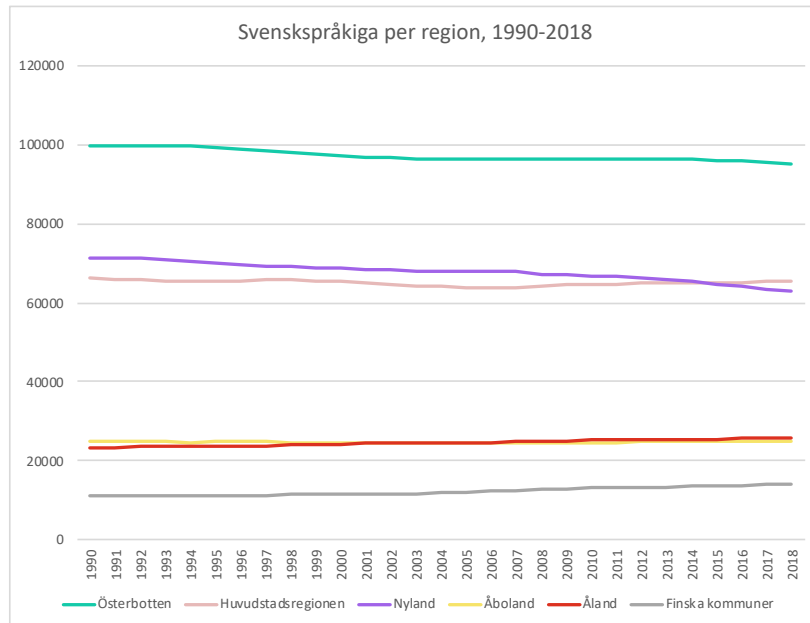
Figur 10. Rosdiagram⁴ som visar hur många som talar svenska, finska, samt andra språk, per region.

Det är stor skillnad på om man bor i ett område där ens eget språk är majoritetsspråk och därmed den lokala normen, eller om man är en liten minoritet där man bor. I verkligheten har detta störst betydelse på lokal, kommunal nivå, men vi kan få några insikter genom att betrakta situationen i regionerna.

⁴Rosdiagram fungerar precis som tårtdiagram i den bemärkelsen att vinkeln representerar andelen av det hela för varje kategori (dvs. en fjärdedel svensktalande i en region innebär en 90-graders gul "tårtbit"). Dessutom samtidigt visar hur mycket tårtbiten sticker ut från mitten om kategorin är över- eller underrepresenterad jämfört med riket i helhet. I Österbotten, till exempel, är antalet finsktalande totalt faktiskt något högre än antalet svensktalande, men jämfört med landet som helhet är Österbotten befolkat av påfallande många svenskspråkiga, vilket innebär att den gula sektorn sträcker sig långt ut från mitten.

De flesta regioner tappar svenskspråkiga

Under de senaste 30 åren har det visserligen inte skett några dramatiska förändringar av den regionala fördelningen av finlandssvenskar, men under ytan går tydliga trender att utläsa.

Figur 11. Förändring i svenskspråkig befolkning sedan 1990, per region

Som framgår av diagrammet ovan sjunker antalet svenskspråkiga i Österbotten sakta över tid, med undantag för en period av stabilitet mellan 2002 och 2015. I Nyland är minskningen något snabbare och stadigare. Flera kommuner i Nyland tappar invånare, huvudsakligen på grund av en ogynnsam åldersstruktur och ett tillika ogynnsamt avstånd till de större städerna, ett fenomen som kommer att beskrivas mer ingående senare.

I Huvudstadsregionen är den svenskspråkiga befolkningen i princip stabil, likaså i Åboland och på Åland, även om små skillnader kan skönjas, så som att Åland långsamt har vuxit om Åboland i svenskspråkig befolkning. En annan intressant notering är att även då endast en liten andel av finlandssvenskarna bor i enspråkigt finska kommuner har denna grupp svenskspråkiga vuxit snabbast, både i absoluta tal och procentuellt.

Svensktalande befolkning	1990	2018	Förändring	Procentuell förändring
Österbotten	99 819	95 311	-4 508	-4,5%
Huvudstadsregionen	66 190	65 293	-897	-1,4%
Övriga Nyland	71 483	62 972	-8 511	-11,9%
Åboland	25 035	24 950	-85	-0,3%
Åland	23 243	25 848	2 605	11,2%
Finska kommuner	10 968	14 026	3 058	27,9%

Siffrorna visar tydligt att det är ”extremerna”, i bemärkelsen stor svensk majoritet (i detta fall Åland) eller liten minoritet (finska kommuner) som växer mest på längre sikt. Dessa två extremer är ändpunkter i ett spektrum där olika sorters svenskhet kan röra sig.

Varannan svenskspråkig är i praktiken tvåspråkig

Hur man upplever sin svenskhet beror givetvis på om man lever i en huvudsakligen svenskspråkig eller finskspråkig miljö. För länge sedan var dessa relativt åtskilda, men så är alltmer sällan fallet. Urbanisering och storurbanisering har blandat befolkningen, vilket lett till mer tvåspråkiga områden, mer tvåspråkiga familjer och mer tvåspråkiga individer.

De flesta svensktalande över femtio har fortfarande enspråkig bakgrund (två svenska föräldrar), men detta är inte längre fallet för de yngre som tar gradvis större plats det offentliga livet. Mellan 1950 och 1970 ökade andelen äktenskap över språkgränsen från ca 20% till 40% och har sedan dess stadigt legat kvar på denna nivå. Resultatet är flera generationer där det är mycket vanligt att växa upp som tvåspråkig i en språkblandad familj.

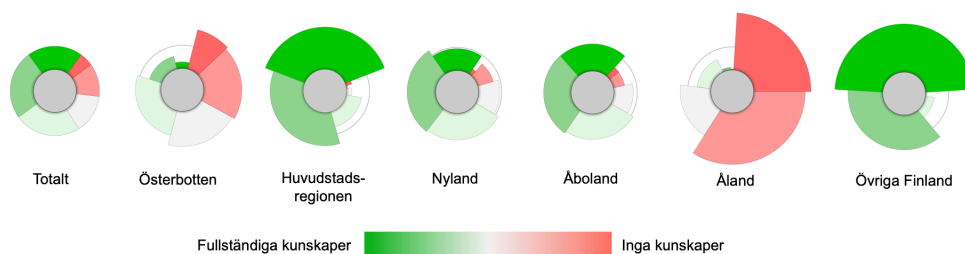
Bakom siffran 40% döljer sig som alltid kraftiga regionala skillnader. I Österbotten är de med blandad bakgrund fortfarande en klar minoritet (ca en av fem), medan det i huvudstadsregionen är närmast att beskriva som norm (ca två av tre).

Finlandssvenskarnas finskakunskaper är i allmänhet goda och stabila

Enligt Barometern identifierar sig en av fem svenskspråkiga själv uttryckligen som tvåspråkig, och närmare hälften säger sig tala fullgod/nästan fullgod finska. Två av tre säger sig klara sig åtminstone nöjaktigt på finska.

Sedan 70-talet, då endast en tredjedel sade sig behärska finska nöjaktigt eller bättre, har stora förändringar skett. Dock verkar revolutionen vara förbi, för sedan år 2000 syns ingen tydlig trend i förbättrade finskakunskaper.

Precis som antalet med blandad bakgrund skiljer sig finskakunskaperna dramatiskt i olika delar av landet. De kvarvarande helt enspråkiga är oftast äldre och bor i svenska majoritetsområden, medan man i huvudstadsregionen talar nästan lika bra finska som på språköarna.

Figur 12. Finskakunskaper bland finlandssvenskar, per region (se förklaring av rosdiagram på sidan 16). Källa: Barometern (2018)

FAST OCH FLYTANDE SVENSKHET

Ur ett vardagsperspektiv kan man tala om att olika finlandssvenskar upplever olika sorters svenskhet, som enkelt skulle kunna beskrivas på en skala från det fasta till det flytande.

På platser där de svenskspråkiga är i majoritet, är svenskheten *fast* — solid och etablerad i det lokala rummet. Här är det lätt att i vardagen leva ett enspråkigt liv på jobbet och i närmiljön. Det lokala offentliga livet är på svenska och befolkningens svenskspråkighet är därför fullständigt synlig och färgar det offentliga rummet.

Motsatsen gäller där de svenskspråkiga är i klar minoritet. Här är svenskheten snarast *flytande* — löskopplad från marken. Detta är givetvis fallet utanför Svenskfinland på språköarna, men även i huvudstadsregionen där andelen svenskspråkiga är lika stor, eller snarare liten, som i landet i helhet, samt i delar av övriga Nyland.

Den flytande svenskheten kräver arbete för att fungera

I minoritetsområdena går det inte vidare bra att leva enspråkigt utan man måste i praktiken kunna finska hjälpligt. Det offentliga livet är på finska och det är lätt hänt att man pratar svenska hemma och i skolan, men i övrigt lever livet på finska. I praktiken blir svenskan osynlig i offentligheten. Vill man ha en fungerande flytande svenskhet med någon delad verklighet på svenska, är det inget som uppstår av sig självt på samma sätt som det gör där svenskan är lokalt majoritetsspråk. Dessa måste aktivt skapas, vare sig rummen i fråga är fysiska eller digitala.

De trender på regional nivå som vi redan belyst, pekar tydligt mot att vi sakta men säkert rör oss mot att flytande svenskhet blir framtidens norm för allt fler svenskspråkiga.

Figur 13. Skillnader mellan typisk fast och typisk flytande svenskhet

SLUTSATSER MOT 2040

Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:

- Antalet finlandssvenskar på fastlandet sakta fortsätter minska i alla regioner i Svenskfinland, men fortsätter öka i övriga Finland.
- Antalet tvåspråkiga successivt kommer att öka och tvåspråkighet i praktiken bli norm bland svenskspråkiga i stora delar av landet.
- Den *flytande svenskheten* — en svenskhet där svenskan inte är norm i den lokala offentligheten — successivt blir mer av norm utanför isolerade öar av fast svenskhet i framför allt Österbotten och på Åland.

SVENSKFINLANDS KOMMUNALA DEMOGRAFI

KOMMUNERNA ÄR FUNDAMENTET FÖR DEN FASTA SVENSKHETEN

Kommunerna är ryggraden i det svenska Finland. Det har sagts förr och tål att upprepas. Stort kommunalt självstyre och det faktum att mycket offentlig verksamhet ligger hos kommunen snarare än på någon annan organisatorisk nivå, oavsett hur liten kommunen är, har i kommunforskaren Siv Sandbergs ord ”varit en välsignelse” för det svenska språket i Finland. Det har gjort att en liten nationell minoritet ändå har kunnat få offentlig förvaltning och service — i princip en hel offentlighet — på sitt eget språk när man varit *lokal* majoritet. Lagen säger att man visserligen ska kunna få service på svenska även på statlig och regional nivå, men många vittnar om att det i praktiken inte alltid är så lätt att få det av myndigheter som arbetar på finska, och att det därför har varit viktigt att också ha förvaltning som är på svenska i första hand.

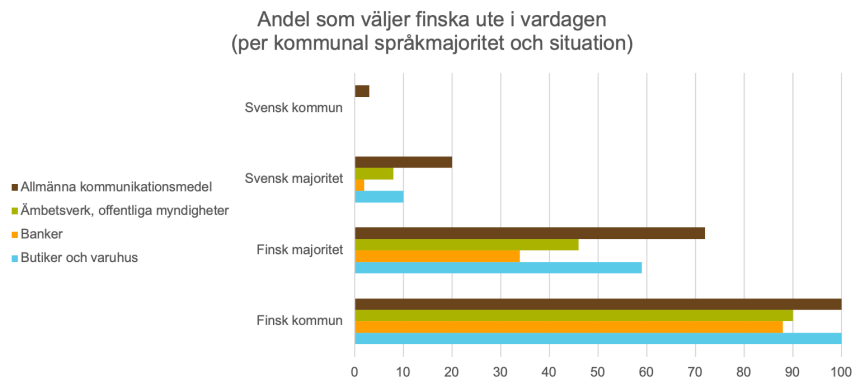
Kommunen har varit garanten för språkliga rättigheter i vardagen, vilket kan vara en delorsak till att finlandssvenskarna, jämfört med finsktalande, identifierar sig i högre grad med det lokala och har något högre förtroende för sina lokala beslutsfattare.

Geografisk koncentration är en förutsättning för svenska majoriteter

En geografiskt koncentrerad svensktalande befolkning har alltså skapat förutsättningar för kommunala majoriteter och därmed uppbyggande av en svenskspråkig offentlighet. Det är därmed naturligt att kommunsammanslagningar och strukturreformer av alla de slag betraktas med viss oro från svenskspråkigt håll och att finlandssvenskar kan få rykte om sig att vara konservativa som motsätter sig nya lösningar och förändringar.

Den kommunala majoriteten sätter standardspråket

Kommunala majoriteter ska inte vara avgörande för möjligheten att leva på sitt eget språk. Enligt lagen har man rätt till service på sitt eget modersmål, men mycket faller utanför juridiken och majoritetsspråket blir i praktiken det lokala offentliga rummets språk. Barometern visar tydligt att det är stor skillnad mellan olika tvåspråkiga kommuner vad gäller vilket språk man spontant talar ute i vardagsoffentligheten, beroende på vilket språk som är i majoritet. I kommuner med svensk majoritet är det ytterst få som väljer finska – i de finskdominerade väljer snart sagt alla finska i det offentliga rummet.

Figur 14. Andelen finlandssvenskar som väljer finska i vardagen, per kommunalt majoritetsspråk. Källa: Barometern

Storurbaniseringen förstorar

Enligt demografen Fjalar Finnäs upplever många att svenska strukturer inom offentlig sektor blir svagare, att de ”naggas i kanten”. Det kan ha att göra med det minskande antalet enspråkigt svenska kommuner på fastlandet. De var 30 år 1950 och hade minskat till tre 2010. Sedan dess har dessa tre försvunnit helt genom frivilliga omdefinitioner till tvåspråkighet.

Skälet till minskningen är dock i regel inte förfinskning, utan sammanslagningar. Antalet tvåspråkiga kommuner minskade från 75 till 32 mellan 1970 och 2010, men deras totala yta ökade samtidigt från 15 800 till 18 300 km². Detta är naturligtvis en effekt av tilltagande storurbanisering: stora delar av landet glesas ut, och den svenska befolkningen är ofta relativt gles även i tätbefolkade områden.

Offentlig service blir alltmer oläsbar

Med allt mer komplexa lösningar – som samkommuner, samarbeten mellan sektorer och ökade inslag av privata tjänsteleverantörer – sjunker *läsbarheten*. För svenskspråkiga minoriteter leder detta till att det blir svårare att känna sig säkra i förväg på att man blir ordentligt bemött på svenska i offentliga sammanhang. Men det leder också till att ansvarsutkrävandet försvagas, då det blir mer indirekt.

En annan anledning till att lösningarna blir mer komplexa med större inslag av privata aktörer kan vara att offentliga strukturer minskar i omfattning totalt sett, och har gjort så i hela västvärlden i flera årtionden; antalet statstjänstemän har i Finland minskat med en tredjedel sedan 1990. Ekonomiska neddragningar och effektiviseringar i allmänhet gör lätt att service på minoritetens språk (som kan uppfattas som kostsam) kan tummas på, speciellt när läsbarheten minskar och det inte är fullt tydligt och synligt exakt hur god kvaliteten är.

”[Ä]nnu viktigare är att vi i det längsta bör undvika att ge upp de viktigaste garantierna för vår språkliga trygghet, våra kommunala majoriteter. Nationella språkstrategier i all ära, men principiella löften väger lätt när vardagen kommer emot och den språkliga toleransen utsätts för den kommunala ekonomins tumskrivar.”

— Ur ”Glider vi slutgiltigt isär? Anteckningar om splittringen i och av Svenskfinland” av Thomas Rosenberg.

FRÅN NATIONELL TILL LOKAL MINORITET

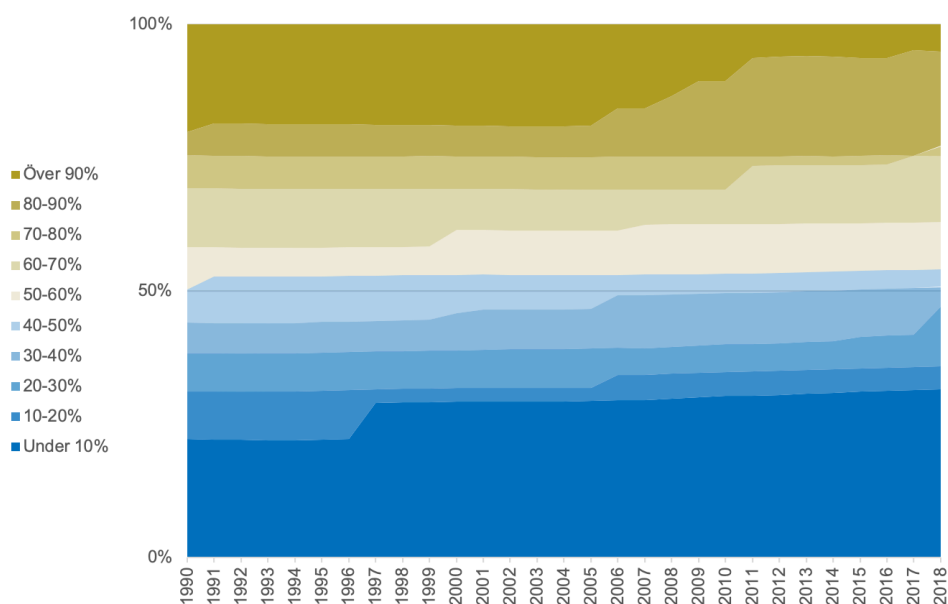
Under lång tid har svensk- och finskspråkiga finländare levt relativt åtskilda, och detta har gjort det möjligt för en liten svenskspråkig nationell minoritet att ofta vara i lokal majoritet.

Men liksom på samma sätt som temperaturskillnader mellan områden som befinner sig i kontakt med varandra tenderar att utjämnas, finns en liknande tendens att grupper blandas när de kommer i kontakt med varandra (undantag finns, språkgränsen är fortfarande mycket starkare i Österbotten än i södra Finland). Att svenskspråkiga såväl som finskspråkiga flyttar är ett av de främsta skälen till att svenska lokala majoriteter på många håll förbytts till lokala minoriteter.

Om de svenskspråkiga spriddes ut jämnt över Finland skulle de vara en liten, liten minoritet överallt. Är det då mot denna situation vi rör oss? Inte direkt, men det är en långtidstrend att en allt större andel finlandssvenskar inte bara är minoritet nationellt utan även lokalt, och både majoriteterna och minoriteterna tenderar att krympa. Detta bör leda till att det vi tidigare kallade en ”flytande” svenskhet blir en allt mer typisk verklighet för finlandssvenskarna.

Fler finlandssvenskar bor som liten lokal minoritet

Bilden nedan visar utvecklingen sedan 1990 vad gäller andelen finlandssvenskar i olika typer av kommuner. Diagrammet visar tio olika gruppers andelar av den finlandssvenska befolkningen, från de som bor i kommuner med färre än 10% svenskspråkiga (djupt blå) till de som bor i kommuner med mer än 90% svenskspråkiga (mörkgul). Totalt gäller att de som bor i svenska majoritetskommuner är gultonade, de som bor i finska majoritetskommuner blåtonade.

Figur 15. Andel svenskspråkiga som bor i en kommun där de är en viss andel av befolkningen, tioprocentbands, 1990–2018. Den största enskilda gruppen är de som är en liten minoritet (under 10%), en grupp som också växer.

Vi ser att andelen svenskspråkiga som bor i svenska majoritetskommuner (gultonade) är relativt stabil över tid, strax under hälften. Däremot har den del som lever som liten lokal minoritet (under 10%) har vuxit till ungefär en tredjedel av de svenskspråkiga. Samtidigt har andelen som bor i kommuner med mer än 90% svenskspråkiga sjunkit dramatiskt under de senaste trettio åren. Den *genomsnittliga finlandssvensken* bor idag i en kommun med lägre andel svenskspråkiga än för trettio år sedan.

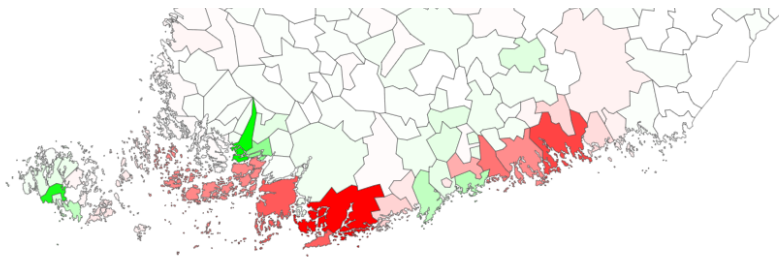
DET ÄR FÖRFINSKNING OCH INVANDRING DET HANDLAR OM

En orsak är förstås att svensktalande, precis som andra, tenderar att flytta från det småskaliga och glesa till det täta och storskaliga. Den som flyttar från t.ex. Närpes till Helsingfors eller från Pargas in till Åbo flyttar samtidigt från att vara i lokal majoritet till att bli lokal minoritet.

Ett annat skäl är att inflyttningen till vissa historiskt svenska bygder är stor. Framför allt gäller detta kustområdet kring huvudstadsregionen, och eftersom inflyttningen till stor del kommer från övriga Finland består den huvudsakligen av finskspråkiga.

I Nyland-Åboland förfinskas kusten

Tydligast är denna påverkan på sydkusten, dvs. Nyland och Åboland. Bilden nedan visar förändring i svenskspråkig befolkning sedan år 2000 i absoluta tal.

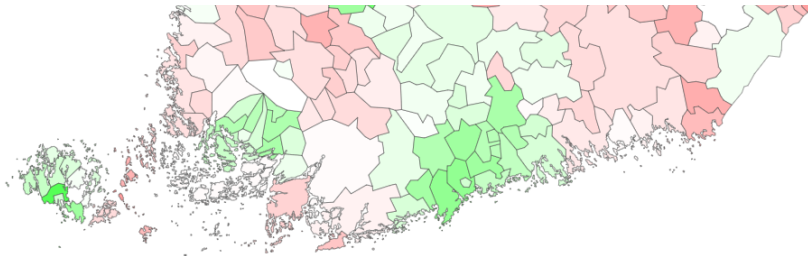

Figur 16. Förändring i antal svenskspråkiga invånare sedan 2000 (rött minskning, grönt ökning). Ökning i Åbo och Helsingfors med omnejd, i övrigt minskning som är större ju längre från de större städerna man kommer.

Den svenskspråkiga befolkningen minskar totalt sett i områdena utanför Åbo och huvudstadsregionen, men ökar i Helsingfors, Åbo och Kyrkslätt. Notera att kommunerna på störst avstånd från städerna (Raseborg, Kimitoön, Lovisa) står för de största förlusterna.

Till skillnad från mindre städer på andra platser i landet är framförallt huvudstadsregionen stor nog att vara ”överfull” och inflödet spiller över till ett större område runt stor-Helsingfors. De här kommunerna har inte så stor befolkning som städerna, och inflyttning kan lätt ha betydande påverkan på de lokala språkförhållandena.

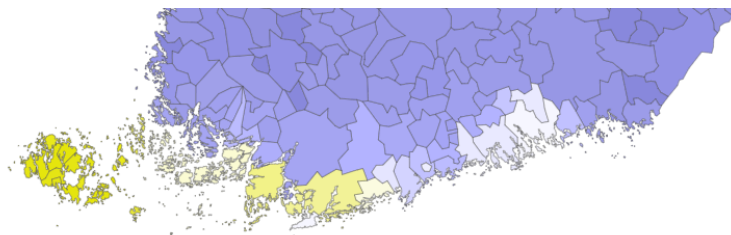
Den *svenskspråkiga* befolkningen ökar i urbana områden, men den *totala* befolkningen ökar inom betydligt *större* områden omkring både Helsingfors och Åbo. Bilden nedan visar total procentuell befolkningsförändring sedan 2000.

Figur 17. Befolkningsförändring per kommun, alla språk, relativ andel, 2000–2018 (rött minskning, grönt ökning). Ökningen (Åland undantaget) är koncentrerad kring Helsingfors och Åbo, dock i betydligt större områden än ökningen av svenskspråkiga.

Storurbaniseringen innebär att attraktiva områden runt storstäderna växer. Helsingfors har haft negativt flyttnetto gentemot resten av huvudstadsregionen och dess kransbygd under lång tid. Helsingfors stad fylls samtidigt på av inflyttande från andra regioner och länder. Flödet till de stadsnära mindre kommunerna gör att andelen svensktalande sjunker där, och då mest i de centrala delarna av Nyland närmast Helsingfors, men även, om än i mindre grad, i Åboland.

Bilden nedan visar språkförhållandena på sydkusten 2018. Det enda område där svenska majoritetskommuner finns kvar är längs kusten mellan Åbo och Helsingfors, och det är för att dessa områden ligger lite för långt bort för att utgöra inpendlingsområden till de städerna.

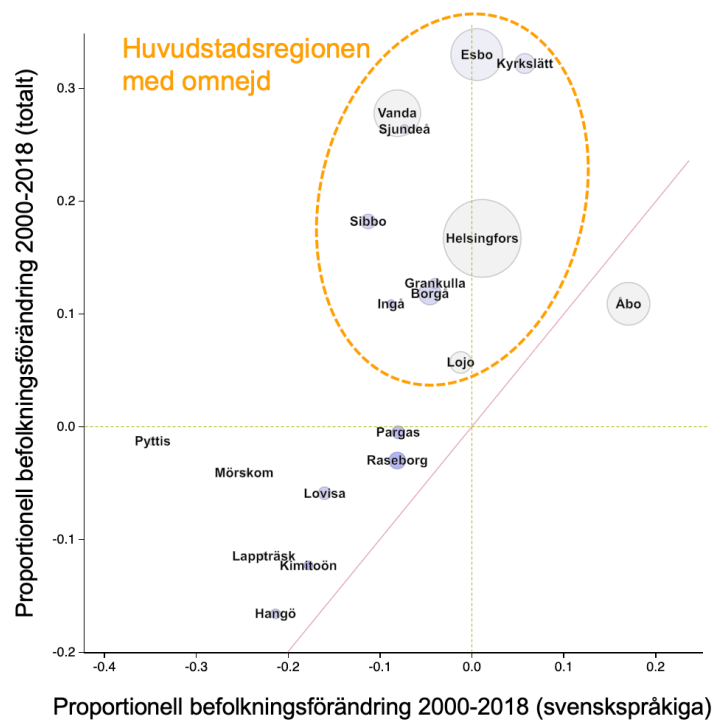

Figur 18. Andel svenskspråkiga per kommun, 2018 (svenska majoriteter gula, finska majoriteter blå). Den kraftiga befolkningsökningen framförallt kring Helsingfors har förfinskat kransområdet kring huvudstaden — ju närmare desto mer.

Vi kan även se en mindre ”rest” av nära vitfärgade (dvs. med större svenskspråkig minoritet närmare hälften) kommuner lite längre öster om huvudstadsregionen där inflyttningen inte varit lika stor och något större svenska minoriteter därför finns kvar än närmare Helsingfors.

Bortom det urbana krymper allt

Vi kan bekräfta bilden genom att se på samma information från en annan vinkel. Denna bild visar dels den proportionella befolkningsförändringen i tvåspråkiga kommuner i Nyland och Åboland, totalt samt endast svenskspråkiga.

Figur 19. Procentuell förändring i befolkning per kommun sedan 2000, totalt och svenskspråkiga. Nyland och Åboland. Över den rosa linjen har andelen svenskspråkiga minskat, men av olika skäl: i och kring huvudstadsregionen huvudsakligen pga. av ökning av andra, längre bort främst pga. minskning av svenskspråkiga.

I diagrammet kan vi direkt urskilja den grupp kommuner som tillhör och ligger precis kring huvudstadsregionen: De har vuxit rejält, från ca 5% för Lojo till över 30% för Esbo och Kyrkslätt, och vuxit mindre eller minskat något i termer av svenskspråkiga. Enbart Åbo ligger under den rosa linjen, vilket betyder att endast där har den procentuella ökningen av svenskspråkiga (17%) varit högre än den procentuella ökningen av invånare totalt (11%), dvs. andelen svenskspråkiga har ökat. Skälet till detta är sannolikt inflyttning från Åbos omland och skärgård.

Mindre kommuner längre bort från Helsingfors och Åbo har alla krympt, och oproportionerligt mycket bland just svenskspråkiga, vilket framgår av att de ligger under nollstrecket och över den rosa linjen.

Att leva på lånad tid: Svenska majoriteter i södra Finland

Urbaniseringen gjorde svensktalande till små minoriteter i städerna. Med storurbanisering sprids samma effekt till allt större områden. Hur stor blir den på sikt, hur länge kommer det att finnas svenska majoritetskommuner på sydkusten? Hur länge dröjer det tills man får resa till Åland eller Österbotten för att hitta någon?

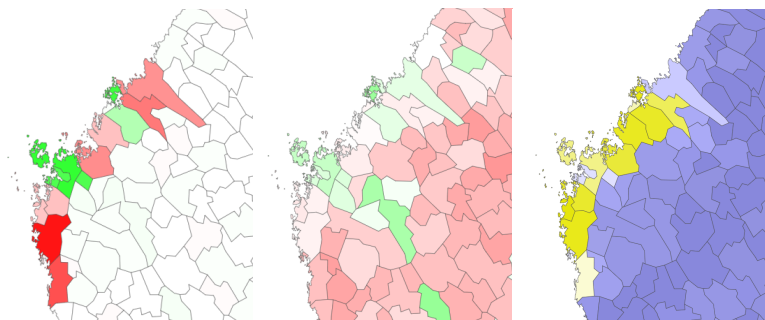
En snabb överslagsräkning ger en indikation. Om andelarna minskar i samma takt som sedan 2000 byter Ingå majoritet år 2022, Pargas runt 2040, och Raseborg och Kimitoön, störst och längst bort från de större städerna, bortemot år 2100.

Bristen på storurbanisering räddar Österbotten från förfinskning

I Österbotten är dynamiken en annan än i Nyland. Vasa är med sina ca 70 000 invånare ännu för litet för att skapa stor långväga inflyttning av på det sätt som sker i Helsingfors.

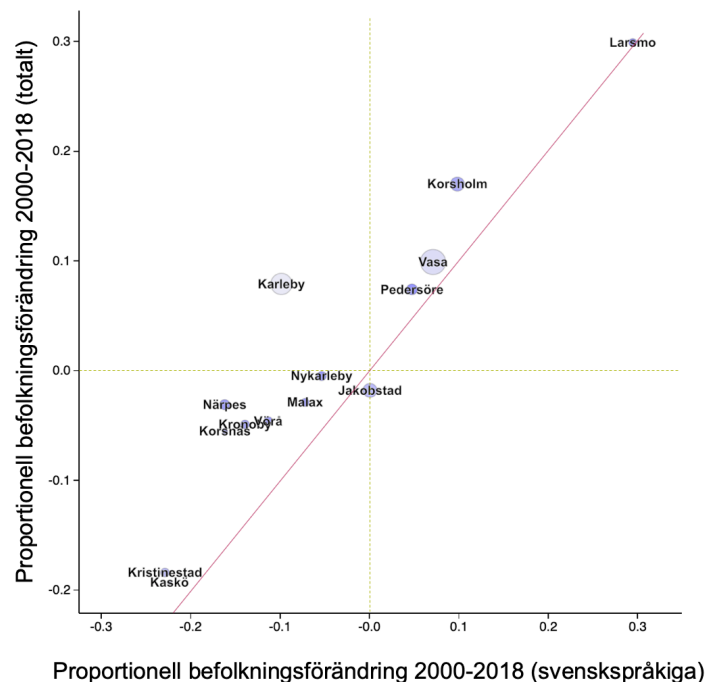
Den svenska befolkningen ökar i Vasa och Korsholm, på samma sätt som den ökar i Helsingfors, Esbo och Kyrkslätt, samtidigt som de flesta kommuner längre bort krymper, undantaget Larsmo och Pedersöre. Här rör det sig, precis som runt Helsingfors och Åbo, om mer ”traditionell” urbanisering där städer växer medan omlandet förblir oförändrat (bild till vänster).

Skillnaden är att i södra Finland räcker inflödet från regioner längre bort till för att driva på tillväxten även i omlandet. Så är inte fallet i Österbotten, vilket bilden i mitten nedan visar. Befolkningsstillväxten totalt (oberoende av språk) är inte spridd över ett större område än tillväxten av enbart svenskspråkiga, så vi får inte effekten vi har i Nyland, där kranskommuner växer kraftigt totalt sett medan den svenskspråkiga befolkningen i dem inte gör det. Resultatet är att de svenska majoriteterna består (bilden till höger).

Figur 20. Till vänster, befolkningsförändring 2000–2018, svenskspråkiga. Mitten, befolkningsförändring 2000–2018, totalt. Höger, andel svensktalande 2018. Det är ingen betydande storlekskillnad i tillväxtområdena för svenskspråkiga och totalt, vilket innebär att svenska majoriteter består.

Skillnaden i dynamik bekräftas av punktdiagrammet nedan. Här ser vi en helt annan bild än den för sydkusten. Någon snabbt växande krans av kommuner runt Vasa går inte riktigt att finna i diagrammet, inga kommuner där andelen svenskspråkiga sjunker på grund av snabb inflyttning av andra. Möjligen finns det antydningar även här, men inte på samma sätt. Notera också att kommunerna i Österbotten ligger mer på linje, dvs. förhållandet mellan förändring i svenskspråkiga och förändring totalt är mycket starkare än på sydkusten.

Figur 21. Procentuell förändring i befolkning per kommun sedan 2000, totalt och svenskspråkiga, Österbotten. Här finns inte samma markanta skillnad mellan befolkningsförändringar totalt och bland svenskspråkiga som vi kan se i södra Finland.

Invandringen sänker andelen svenskspråkiga

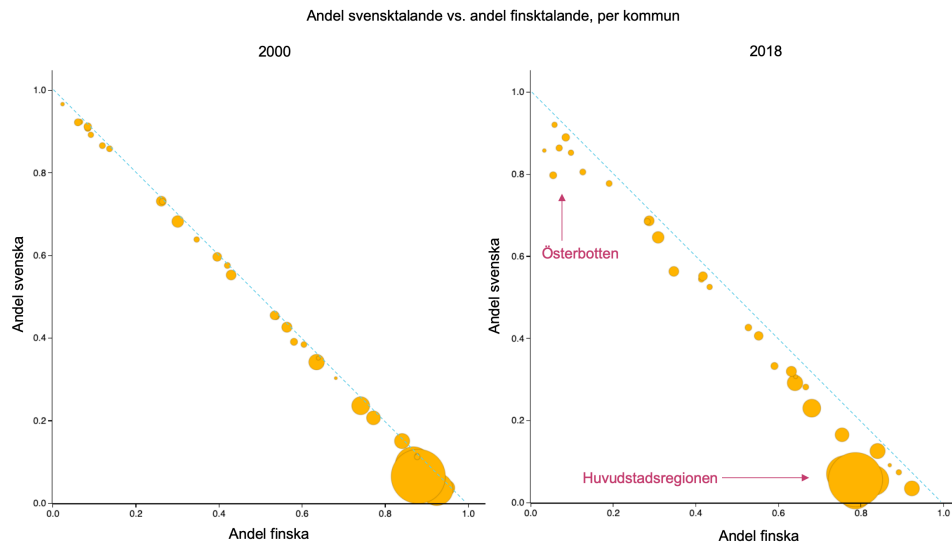
Värt att notera är dock att andelen svenskspråkiga ändå sjunker i alla kommuner utom Jakobstad. Det ser vi genom att kommunerna ligger ovanför den röda linjen. Längst bort från linjen ligger Karleby vars befolkning ökat med ca 8% medan antalet svenskspråkiga minskat med 10%, och Närpes där den svenskspråkiga befolkningen minskat med mer än 15% men totalbefolkningen bara ligger ca 3% under siffrorna från år 2000.

Är detta en långsam förfinskning? Både ja och nej. I Karleby stämmer förfinskningshypotesen delvis, i Närpes inte alls. I stället handlar det ofta om att nya invandrargrupper tillkommit. Skälet till att allt färre svenskspråkiga lever i kommuner med fler än 90% svensktalande handlar ofta inte om att de finsktalande ökat i så stor utsträckning som att andelen invandrare ökat markant sedan 1990.

MINSKAD ANDEL SVENSKA INNEBÄR INTE ALLTID FÖRFINSKNING

Nästan alla kommuner i Svenskfinland har som vi sett en lägre andel svenskspråkiga än år 2000. Men många har *också lägre andel finskspråkiga*. Denna relativt nya demografiska situation gör kommunerna mer svårlästa. Minskande andelar svenskspråkiga i kommunerna innebär alltså inte automatiskt en förfinskning. Detta är nytt. År 2000 var förhållandet mellan andelen svensktalande och andelen finsktalande nästan precis spegelvänt och kunde passas in på en enda rak linje (se diagram till vänster), men vid 2018 hade den perfekta speglingen brutits upp och kommunerna hade börjat vandra iväg från linjen. Speciellt tydlig är förändringen i några kommuner i Österbotten och i huvudstadsregionen, efter som

inhemska språkminoriteter (finsk- respektive svensktalande) där är så pass små att gruppen invandrare lätt blir jämförbar eller större. Istället för att behöva förstå ett enda förhållande behöver vi, med en tredje grupp allt viktigare, förstå dynamiken i *tre* förhållanden.

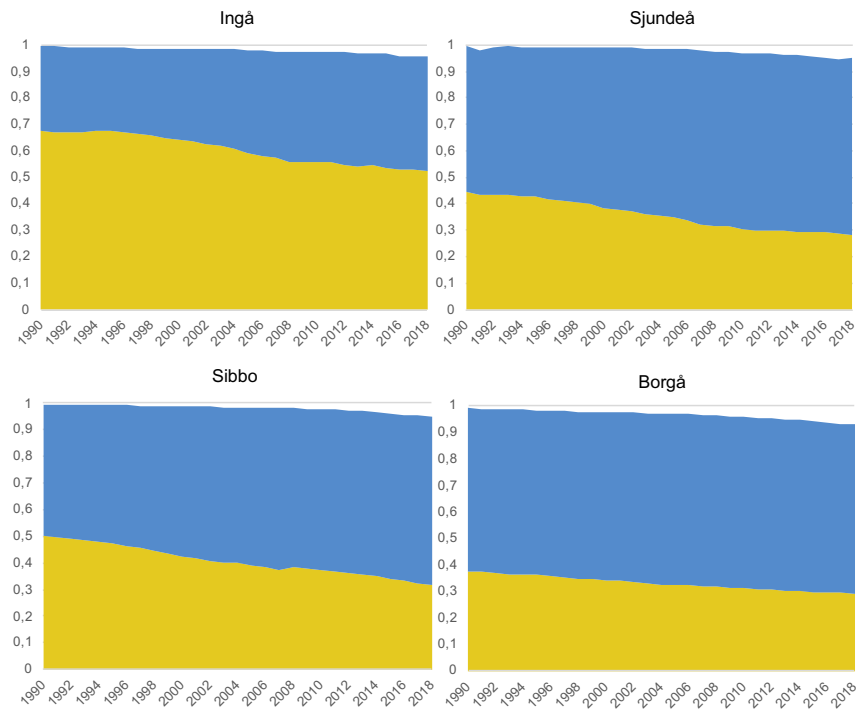
Figur 22. Andel svensktalande mot andel finsktalande i tvåspråkiga kommuner, år 2000 (vänster) och år 2018 (höger). Under den tiden har förhållandet gått från att vara nästan en perfekt spegelbild till att avvika från den raka linjen allt mer markant då gruppen som talar främmande språk vuxit. Särskilt utpräglad har effekten varit där de inhemska språkminoriteterna redan är relativt små, som i Österbotten och huvudstadsregionen.

Minskande svenska andelar sker på tre olika sätt, och bara ett är förfinskning

Det är i huvudsak tre delvis samverkande processer som förändrar den svenskspråkiga demografin: förfinskning av kranskommuner, invandring till finskdominerade större urbana kommuner, och invandring till svenskdominerade mindre kommuner.

Några exempel på de olika processerna kan illustrera fenomenen.

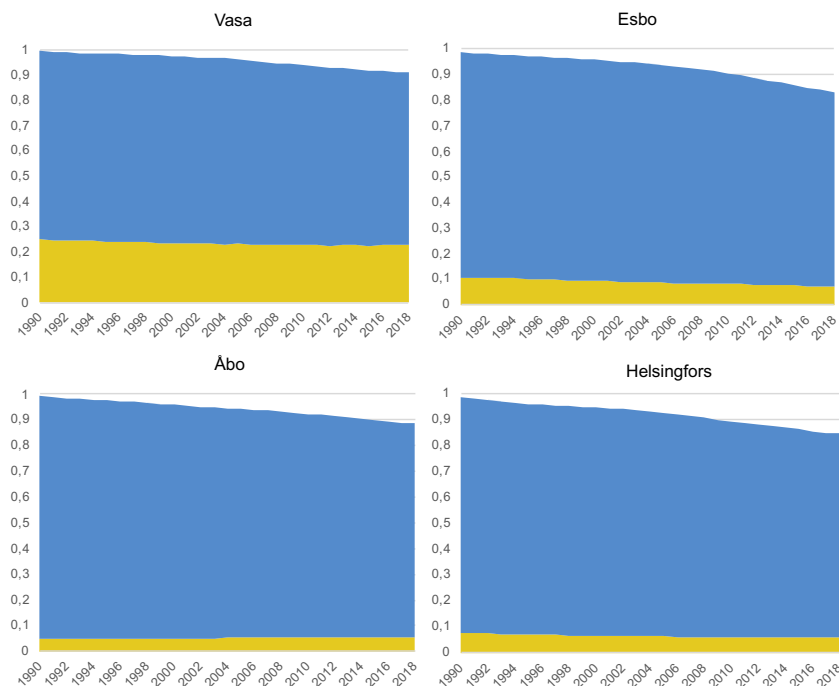
Finsk inflyttning i Nyland: I Ingå, Sibbo, Sjundeå och i mindre grad Borgå kommuner i Nyland handlar det mycket om finsk inflyttning. Notera att dessa ligger precis *utanför* huvudstadsregionen dit de flesta invandrare flyttar (så andelen invandrare ökar inte så mycket), men ligger fortfarande tillräckligt nära för att ha stor befolkningstillväxt.

Figur 23. Andelar svenskspråkiga (gult) och finskspråkiga (blått) mellan 1990 och 2018

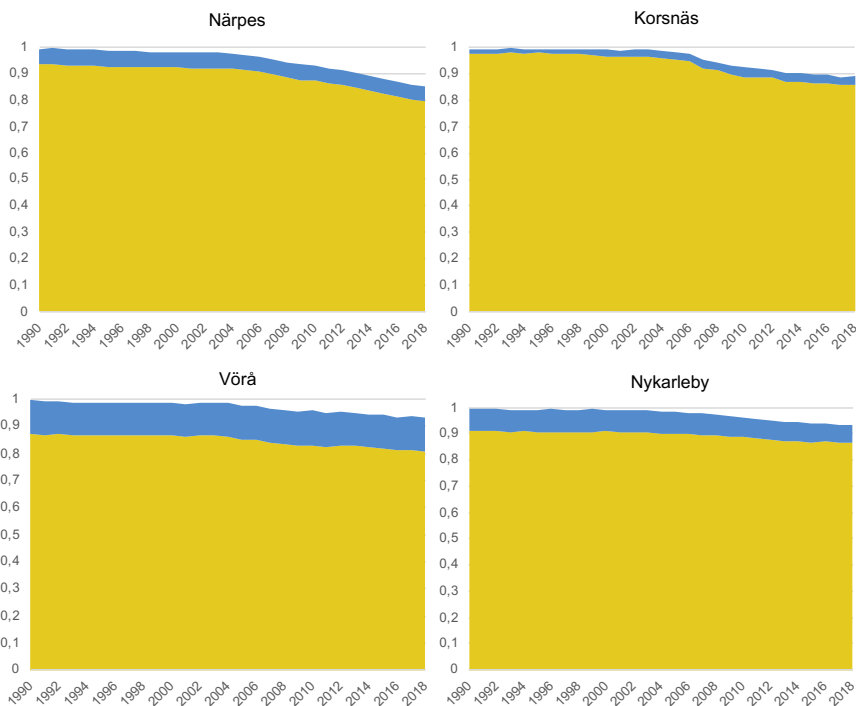
Invandring till städerna: I de mer urbana områdena Vasa, Esbo, Åbo och Helsingfors handlar det i första hand om invandring, eller, statistiskt sett, om *fler invånare med främmande språk som modersmål*. Här är det främst finskan som tappar andelar vilket framgår av figur 24. Svenska andelar minskar visserligen men det sker inte någon förfinskning, utan avfinskning om något.

Detta är betydelsefullt för språksituationen eftersom den formella språkliga statusen (och rimligtvis den lokala språknormen informellt) beräknas utifrån svensk- och finskspråkiga enbart, vilket leder till en ibland allt kraftigare avvikelse mellan verkliga andelar och andelar relevant för språkstatusen (jfr figur 22).

Figur 24. Andelar svenskspråkiga (gult) och finskspråkiga (blått) mellan 1990 och 2018

Invandring till svenskdominerade mindre kommuner: Den tredje typen hittar vi huvudsakligen i Österbotten, där de svenska andelarna minskar från mycket höga nivåer, men inte för att finskan ökar utan för att invandrare flyttar in. Detta är alltså inte heller förfinskning.

Figur 25. Andelar svenskspråkiga (gult) och finskspråkiga (blått) mellan 1990 och 2018

Minskande relativ svenska är bara ibland en förfinskning

Sammantaget sätter denna ”diffusion” av de svensktalande i ett delvis nytt perspektiv. Det stämmer att en ökande andel lever som liten lokal minoritet, och detta beror till stor del på att fler svensktalande rör sig från svenskdominerade mindre kommuner till större städer och att den finska inflyttningen till kusten runt huvudstadsregionen fortgår, men huvudsakligen i ett litet antal kommuner.

Därmed förflyttas svenskheten mer mot den ”flytande” modellen huvudsakligen i södra Finland. I de svenska miljöerna i Österbotten sker dock inte någon förfinskning i större utsträckning, och därmed går det inte heller att säga att svenskheten där visar tecken på att bli mindre ”fast”. Detta förstärker intrycket av att de geografiska kontrasterna mellan den fasta och flytande svenskheten tycks öka, och mycket väl kan fortsätta att öka framöver.

SLUTSATSER MOT 2040

Om de historiska trenderna ovan håller i sig kan vi alltså förvänta oss att:

- De svenska och finska språkgrupperna fortsatt sakta men säkert blandas upp i södra Finland, vilket leder till att allt fler finlandssvenskar lever som liten lokal minoritet. Mot 2040 kommer ytterligare ett par kommuner ha bytt majoritet på grund av finsk inflyttning till historiskt svenska bygder.
- De främmande språken fortsätter sin frammarsch i urbana områden, huvudsakligen på finskans bekostnad. Med fortsatt migration kommer flera stora språkminoriteter att tillkomma till 2040.
- Österbottens svenska identitet lever vidare, med ökat inslag av främmande språk. Men det är inte troligt att detta i väsentlig grad kommer att urholka svenskans position som standardsspråk framåt 2040 på samma sätt som förfinskning i söder gör.

KULTURBÄRANDE SVENSKA RUM

I ett längre historiskt perspektiv upplever, som vi sett, en allt större andel av finlandssvenskarna en flytande svenskhet, dvs. en svenskhet där man är lokal minoritet och där närmiljön inte automatiskt är ett svenskt rum. I en sådan situation behöver dessa rum aktivt skapas om det alls ska kunna existera någon svensk offentlighet. Annars får vi en ”farstusvenska” som lämnas hemma när man går ut genom dörren.

Två sådana rum är särskilt viktiga: Skolan för barn och unga, kultur och media för de vuxna.

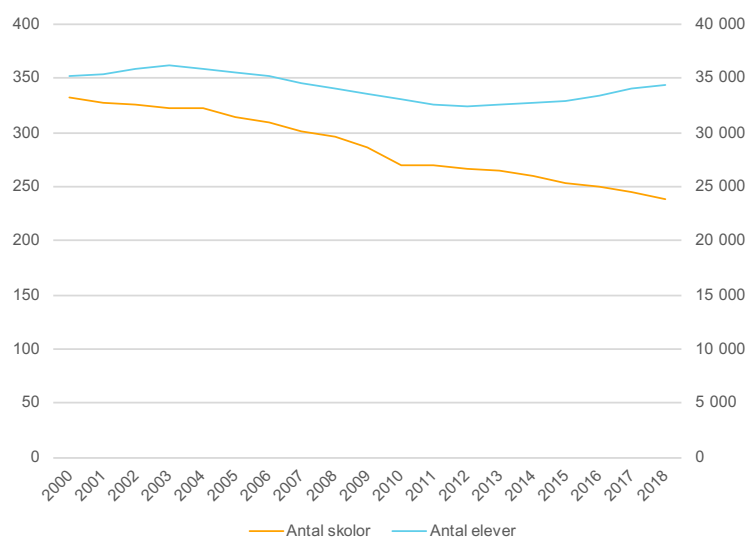
SKOLAN OCH DAGVÅRDEN: GARANTEN FÖR DET SVENSKA I FINLAND

De svenska majoritetskommunerna har kallats garanten för det svenska i Finland, men frågan är om den verkliga garanten inte är skolorna (inkluderat, vilket vi kommer att se, dagvården). Det är i skolan många svenskspråkiga barn får uppleva en svenskspråkig offentlighet, och det är där som barn från tvåspråkiga hem kan odla sin svenska identitet i ett svenskt sammanhang.

Till skillnad från kommuner kan skolor inte vara tvåspråkiga. Det finns parallella svensk- och finskspråkiga skolsystem med svenska och finska skolor runt om i landet. Eftersom både svensk- och finskspråkiga har laglig rätt till undervisning på sitt modersmål finns det även några mindre svenska skolor i finska kommuner.

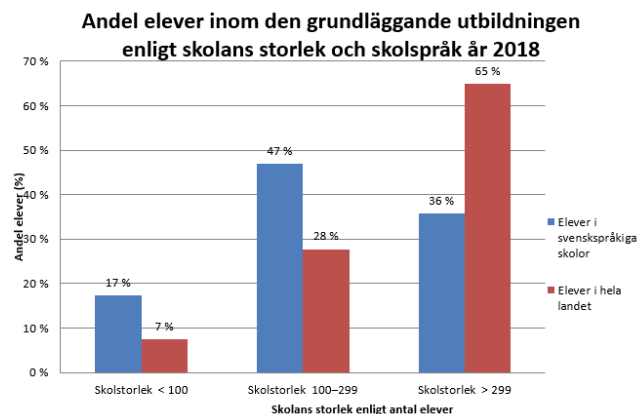
Hålen i skolnätet växer

Mycket som gäller kommuner gäller dock också skolor. Storurbaniseringen koncentrerar befolkningen vilket gör att antalet svenska skolor minskar, även om elevunderlaget består.

Figur 26. Antal svenska skolor och antal elever, 2000–2018. Antalet skolor minskar även om antalet elever inte gör det.

Som framgår av diagrammet ovan har antalet svenska skolor sjunkit från 332 till 239 under åren 2000-2018. Antalet elever har däremot varierat något men ligger kvar på samma nivå som för 20 år sedan, dvs runt 35 000. Huvudskälet till minskningen i antal skolor är sammanslagningar, vissa rent administrativa och inte fysiska, till följd av storurbanisering och besparingar. Detta är inte direkt någon anledning till panik, sammanslagningarna har faktiskt gått än hårdare åt finska skolor som minskat ännu mer ännu mer i antal, och som i genomsnitt är betydligt större än de svenska.

Figur 27. Andel elever per skolstorlek per språk, 2018. Bildkälla: "Den grundläggande utbildningen", rapport från Utbildningsstyrelsen

Fem kommuner har fått sin första svenska skola

Trots att det totala antalet är lägre än år 2000 är det fler kommuner som har svenska skolor idag än då. Kervo, Nurmijärvi, S:t Karins, Lahtis och Jyväskylä har fått sina första svenska skolor under perioden i kölvattnet av växande små svenska enklaver utanför de tvåspråkiga kommunerna.

Skolnätet glesas ut där det är som tätast

Den största minskningen har samtidigt skett i kommuner med många svenska skolor och en stor del har skett i och omkring Helsingfors, oftast till följd av rationalisering och inte till följd av vikande elevunderlag. Trots ett faktiskt växande underlag minskade sålunda antalet skolor i Helsingfors, Esbo, Vanda, Kyrkslätt och Sibbo med en tredjedel, från 63 år 2000 till 41 år 2018.

	Skolor 2000	Skolor 2018	Förändring	Elever 2000	Elever 2018	Förändring	Elever per skola 2000	Elever per skola 2018	Förändring
Helsingfors	24	14	-10	3 284	3 614	330	136,8	258,1	121,3
Esbo	13	11	-2	2 231	3 007	776	171,6	273,4	101,7
Raseborg	20	13	-7	2 384	1 928	-456	119,2	148,3	29,1
Korsholm	17	13	-4	1 632	1 835	203	96,0	141,2	45,2
Vasa	8	6	-2	1 542	1 765	223	192,8	294,2	101,4
Borgå	20	12	-8	1 983	1 706	-277	99,2	142,2	43,0
Pedersöre	16	14	-2	1 604	1 556	-48	100,3	111,1	10,9
Jakobstad	7	6	-1	1 269	1 351	82	181,3	225,2	43,9
Åbo	4	4	0	1 080	1 139	59	270,0	284,8	14,8
Pargas	15	9	-6	1 038	970	-68	69,2	107,8	38,6
Sibbo	12	9	-3	1 021	969	-52	85,1	107,7	22,6
Kyrklätt	9	4	-5	912	965	53	101,3	241,3	139,9
Larsmo	5	5	0	771	893	122	154,2	178,6	24,4
Närpes	13	8	-5	1 004	813	-191	77,2	101,6	24,4
Karleby	9	8	-1	912	790	-122	101,3	98,8	-2,6
Nykarleby	10	6	-4	906	782	-124	90,6	130,3	39,7
Vanda	5	3	-2	741	736	-5	148,2	245,3	97,1
Grankulla	2	2	0	779	694	-85	389,5	347,0	-42,5
Kronoby	9	6	-3	831	693	-138	92,3	115,5	23,2
Lovisa	12	8	-4	945	676	-269	78,8	84,5	5,8
Vörå	11	9	-2	811	642	-169	73,7	71,3	-2,4
Malax	7	5	-2	679	554	-125	97,0	110,8	13,8
Kimitoön	11	5	-6	587	448	-139	53,4	89,6	36,2
Lojo	3	3	0	368	372	4	122,7	124,0	1,3
Hangö	6	5	-1	467	342	-125	77,8	68,4	-9,4
Kristinestad	10	4	-6	574	292	-282	57,4	73,0	15,6
Ingå	5	3	-2	320	238	-82	64,0	79,3	15,3
Sjundeå	1	1	0	163	181	18	163,0	181,0	18,0
Korsnäs	4	3	-1	162	131	-31	40,5	43,7	3,2
Lappträsk	2	1	-1	79	69	-10	39,5	69,0	29,5
Pyttis	1	1	0	72	45	-27	72,0	45,0	-27,0
Kaskö	1	1	0	44	24	-20	44,0	24,0	-20,0

Figur 28. Förändringar i antal skolor, antal elever och antal elever per skola från 2000 till 2018, per kommun för utvalda kommuner.

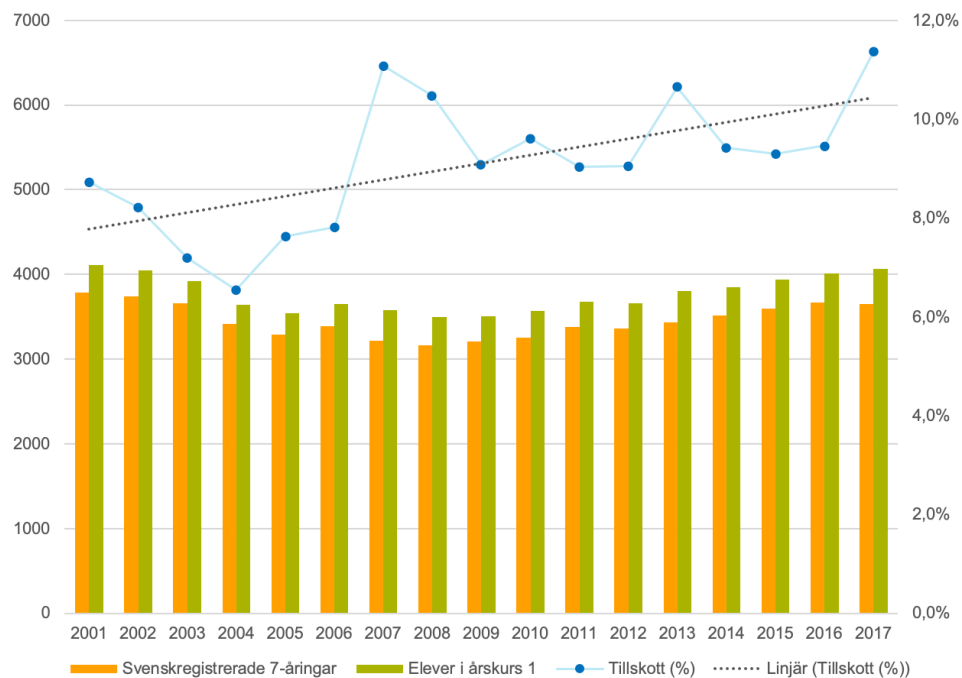
Trots det allmänna mönstret om fler elever och större men färre skolor, handlar minskningen i vissa fall även om minskande antal elever. Det gäller främst kommuner i Österbotten, med några undantag, samt på sydkusten bortom storstadsområdena.

Svenska skolan är behåller sin attraktivitet

Medan svenska skolan tappar en del elever i områden där befolkningsunderlaget minskar visar siffrorna att den håller sin attraktionskraft i områden där den är som mest konkurrensutsatt och de svenskspråkiga är som mest tvåspråkiga. Det är en genomgående princip att svenska skolan måste hålla minst lika god kvalitet som den finska för att hålla ställningen i kraftigt finskdominerade områden. Och det verkar den göra, till och med till den grad att en viss överinskrivning sker, dvs. man har elever som inte har svenska som registrerat språk. I linje med att synen på tvåspråkighet har ändrats, har även synen på den svenska skolan förändrats sedan 70-talet. Då gick det färre barn i svenska skolor än de som var registrerade som svenskspråkiga. Idag är situationen den omvända.

Detta är sannolikt delvis ett resultat av insatser och kampanjer som finlandssvenska organisationer som Finlands svenska folkting och Finlands svenska kommunförbund deltog i med syfte att locka fler från tvåspråkiga familjer till svenska skolor under 70-talet, men skulle också kunna vara en effekt av en ren attitydförändring. En del av tillskottet till de svenska skolorna kommer också från invandrades barn, särskilt i svenskdominerade bygder i Österbotten.

Överinskrivningen har fortsatt öka något sedan 2000. Den låg kring 8% i början av 2000-talet och har gått mot 10% (även om variationen är stor mellan enskilda år). I svenska gymnasier är överinskrivningen ännu större, i genomsnitt 12%.

Figur 29. Överinskrivning i svenska skolan, 2001–2017. Antal svenskregistrerade sjuåringar samt antal elever i årskurs 1 i svenska skolor, kombinerat med tillskottets storlek och linjär trend i detta.

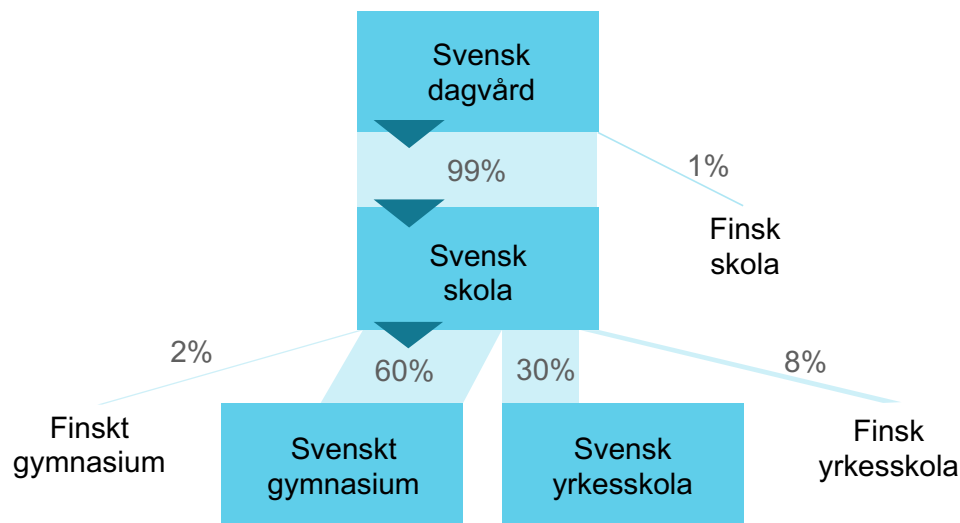
I allmänhet är svenska skolan vid god vigör. Däremot bör man vara uppmärksam på om färre och större skolor på sikt leder till att fler tvåspråkiga väljer bort svenska skolor eftersom de ligger för långt bort.

Dagvården är skolspråkets tekning — det som kan avgöra matchen

Sociologen Catharina Lojander-Visapääs forskning har visat att även om en stor del av dagens barn och unga är tvåspråkiga är skolspråket anmärkningsvärt spårbundet. I korthet innebär det att tvåspråkiga inte byter skolspråk i större utsträckning än enspråkiga; man fortsätter på det språk man börjat.

Enligt en rapport från Utbildningsstyrelsen verkar språket för hela skolgången till och med bestämmas innan man börjar skolan. Rapporten hänvisar till undersökningar i början av 2000-talet som visar att nästan alla, så många som 99%, som sätts i svenskspråkig dagvård går vidare till svenskspråkig utbildning.

I kombination med samma rapport information om hur stor andel av svenska skolelever som väljer svenska gymnasier och yrkesskolor, samt att tillströmningen till gymnasier och yrkesskolor är i princip lika stor som årsklasserna som går ut grundskolan — och att fränfallet mellan första och andra stadiet därmed kan betraktas som mycket litet — kan vi sätta upp en bild av flödet.

Figur 30. Schematisk bild, elevflödet från svensk dagvård genom svenskspråkig utbildning

Från svensk dagvård går i princip 90% vidare till antingen svenskt gymnasium eller yrkesskola, och de som byter till finsk utbildning är mycket få. Undantaget är yrkesskolorna, där runt en av fem som väljer yrkesutbildning väljer finsk istället för svensk sådan, något som enligt utbildningsstyrelsen beror på bristande tillgänglighet. Frånfallet är mindre i Österbotten där tillgången i allmänhet är bättre än på andra håll. Vidare fortsätter två tredjedelar från svenska gymnasier till en svenskspråkig högskola.

Lojander-Visapää noterar också att föräldrar med högre utbildning har större tendens att placera sina barn i svensk skola. Detta gäller med undantag för Helsingfors, där bättre tillgång till svenska skolor gör att föräldrar utan högre utbildning placerar sina barn i svensk skola i lika hög utsträckning. Budskapet tycks vara att sämre tillgång innebär att bara de mest motiverade och resursstarka familjerna väljer svensk skola.

Det innebär att vill man ha fler som väljer svensk skola gäller det att slå vakt om tillgängligheten, när det gäller såväl dagvård som skola. Mot bakgrund av detta är det svårt att finna någon annan strategi som kan vara mer lovande när det gäller att stärka svenskans position än att se till att få ett så väl utbyggt nät av svenskspråkiga utbildningsinstitutioner som möjligt, från dagvård och uppåt.

Den eldfångda tvåspråkigheten

Elever i svenska skolor är särskilt duktiga på språk. Det kan ha att göra med att många är funktionellt tvåspråkiga och att man i svenska skolan (undantaget Åland) får lära sig finska redan i första klass, medan motsvarande inte gäller i finska skolor där man istället oftast bara läser engelska som första språk utöver modersmålet under de första åren. Svenska elever läser dessutom fler språk i genomsnitt, de talar ofta olika språk i olika sammanhang, och i allmänhet är trenden tydlig: eleverna har mer komplex språkbakgrund och mer komplext språkutövande.

Givet detta är det inte konstigt att skolornas enspråkiga natur ibland ifrågasätts. Det kan tyckas naturligt att skolan ska vara tvåspråkig i de miljöer där många barn lever tvåspråkiga liv — i huvudstadsregionen är det i princip norm och nästan synonymt med finlandssvenskhet. Rationaliseringar och besparingskrav gör att röster höjs för att slå samman vissa svenska och finska skolor och göra dem tvåspråkiga. Givet hur centrala de svenska skolorna är för en svenskspråkig miljö — för många barn den enda svenska miljö utanför hemmet de kan ta del av — är det inte konstigt att det är ett känsligt ämne.

När skolor tvingas slås ihop på grund av minskat underlag finns det i regel två tänkbara alternativ, antingen lokalt men tvåspråkigt, eller fortsatt svenskt men eleverna får resa längre. Än så länge finns det inte tvåspråkiga skolor, men några skolor tillämpar samlokalisering.

Taxellska paradoxen är i högsta grad levande

Det förekommer ibland irritation från finskspråkig sida när man från svenskt håll ändå vill ha enspråkighet. Svenskspråkiga skolor blir en symbol för finlandssvensk isolationism, som givetvis på något plan är avsiktlig. Den så kallade Taxellska paradoxen åberopas ofta som stöd. Paradoxen som fått sitt namn från tidigare ordföranden för Svenska Folkpartiet, Christoffer Taxell, säger i korthet att enspråkiga institutioner leder till en levande tvåspråkighet, medan tvåspråkiga institutioner gradvis blir finskdominerade.

Intressant nog, och i linje med den berömda paradoxen, är opinionen gällande detta delvis omvänd från den klassiska och förenklade uppdelningen i ett enspråkigt Österbotten och ett tvåspråkigt Nyland. Då svenskans ställning är trygg i Österbotten ”har man råd” att snegla på bättre finskakunskaper, medan man i Nyland behöver enspråkiga skolor för att överhuvudtaget behålla svenska rum.

Vissa vidhåller dock att tvåspråkiga skolor på längre sikt utgör en existentiell risk för svenskan i Finland:

”Ur minoritetsspråkets perspektiv kunde man hävda, eller åtminstone varna för, att varje ämne eller tema som en svenskspråkig elev får undervisning i enbart eller till stora delar på finska, riskerar att urholka den svenska som för närvarande förutsätts vara gångbar inom samtliga samhällssektorer i Finland. Med den formen av tvåspråkiga skolor kan på sikt uppstå en politisk diskussion om det alls är nödvändigt att upprätthålla en stark och bred svenskspråkig kompetens, eftersom den stora merparten av finlandssvenskarna ändå behärskar majoritetsspråket.”

— Ur *Den svenska grundläggande utbildningen – garanten för det svenska i Finland?* av Tom Gullberg

KULTUR OCH MEDIA: DET SAMMANHÅLLANDE KITTET

Skolan är en offentlig miljö för barn och unga, men när man blir vuxen finns inte längre den självklart delade verklighet som skolan tillhandahåller. Det är här kultur och media i alla samhällen kommer in — i rollen som skapare av en gemensam berättelse och verklighetsbild för ett folk och en språkgemenskap.

Medierna finlandssvenskhetens svaga punkt

Vi har tidigare diskuterat andra stöttepelare som familjen, kommunerna och skolan, och ingen av dem befinner sig i inte i någon omedelbar kris även om det finns problem och orosmoln, t.ex. att språkrättigheter inte alltid går att utkräva på ett effektivt sätt.

Esboborna trycker två för svenska, men betjänas ofta på finska

"Tryck ett för finska och två för svenska". Statistiken visar att endast 1,6 procent av dem som ringer till hälsostationernas telefonservice i Esbo väljer svenska som betjäningsspråk. (Mattias Lindroth)

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRD 8.11.2018 KOMMUNTORGET

Den svenskspråkiga servicen i Esbo haltar. I synnerhet den svenska telefonservicen får kritik av de svenskspråkiga Esboborna. SFP:s kampanj uppmanar till att ge staden direkt respons.

Figur 31. Ibland går det dåligt att få service på svenska. Exempelartikel från kommuntorget.fi

Jämför det med skolval, som är centralt, långsiktigt och rent av livsavgörande och som därmed kräver engagemang och långsiktiga hänsyn. Språklojalitet kan därför vara viktigt när man väljer skola åt sina barn, men spelar troligen inte lika stor roll när man tar upp mobilen och läser sin tionde nyhets- eller debattartikel för dagen. Därmed riskerar kulturkonsumtionen bli de små stegens tyranni...

Finlandssvensk media med storstilat förflutet

Finlandssvenskarna haft det bra ställt på medieområdet – rent ut sagt unikt bra jämfört med språkminoriteter i andra länder. Det finlandssvenska medie- och kulturlandskapet har haft en livskraftig närvaro i samhället. Medierna har siktat på, och över lag lyckats med, att utgöra en central del av en institutionellt komplett svensk offentlighet med samma kvalitet som motsvarande alternativ på det nationella majoritetsspråket, och som dessutom varit förvånansvärt ekonomiskt bärkraftiga. Detta är ovanligt.

I de fallen finns ändå lagen att peka på, vilket i någon mån sätter gränser för hur låg servicenivån kan bli. Man har ändå rätt till offentlig service på svenska.

När det gäller media och kultur finns inte någon sådan laglig rätt att bli betjänad och underhållen på sitt eget språk, eller att få ta del av eller kunna delta i ett offentligt samtal på det språk man själv är mest bekväm med, utöver just specifikt public service-media.

Situationen kompliceras av att kulturkonsumtion är en serie av små, små beslut som inte kräver någon större eftertanke och där de kortsiktiga konsekvenserna av valet är mycket begränsade.

Kristecknen hopar sig för media

De sammanhållande krafterna har varit Svenska YLE – den enda aktör som haft täckning över hela Svenskfinland – och svenskspråkiga tidningar som Hufvudstadsbladet, Österbottens Tidning, Åbo Underrättelser och Vasabladet. I ett internationellt perspektiv har också tidningar, och morgontidningar i synnerhet haft en stark ställning i Finland, och även klarat de senaste decenniernas nedgångar väl jämfört med situationen i många andra västländer. Detta har även gällt de svenskspråkiga medierna. I varje fall fram till 2010 eller däromkring, åren då smarta telefoner började rita om medielandskapet i land efter land.

För finlandssvenska medier tycks denna förändring ha slagit extra hårt av flera skäl, och riskerar också att få större konsekvenser p.g.a. mediernas centrala roll i att hålla samman en offentlighet.

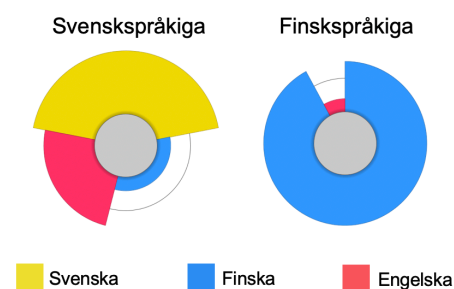
För YLE:s del har besparingar lett till att den svenskspråkiga kanalen YLE fem slogs ihop med Teema på samma kanalplats 2017, vilket av många betraktades som en symptomatisk domämförlust för det svenska. Samtidigt har de tryckta tidningarnas läsekrets krympt rejält. Hufvudstadsbladet har tappat halva sin upplaga och har en snabbt åldrande läsekrets (60% är över 60 år och bara 15% under 40), och unga läser inte tidningar i tillnärmelsevis lika hög grad som äldre. För rena nyheter har YLE online övertagit tidningarnas roll bland unga. Unga respondenter som intervjuas av tankesmedjan Magma säger ofta att finlandssvenska tidningar i regel bara når dem via deras föräldrar.

I allmänhet konsumerar vi dock mer media idag än för tio år sedan. Vi lägger inte bara mer tid utan också mer pengar på media. Men det är inte traditionell, skriven nyhetsmedia som ökar, utan framför allt bild och ljud. Det är också dessa som framför allt unga är beredda att betala för.

Finlandssvensk media är extra hårt konkurrensutsatt

För de svenskspråkiga medierna, och den finlandssvenska offentligheten, innebär utvecklingen specifika utmaningar. Det beror till stor del på unga finlandssvenskars goda språkkunskaper.

Svenskspråkiga ungdomar läser t.ex. mycket mer på engelska än finskspråkiga ungdomar. Av svensktalande unga säger sig 24% använda huvudsakligen engelskspråkiga nyhets sajter, medan motsvarande siffra för finstalande är 8%. De som inte huvudsakligen använder engelska använder det ändå relativt mycket: enligt ungdomsbarometern är närmare hälften (47%) av finlandssvenska ungas internetanvändning totalt på engelska. Engelskakunskaperna som mäts i skolan är också bättre hos de svenskspråkiga eleverna, något som troligen kan tillskrivas språkens släktskap.

Figur 32. Ungas huvudspråk på internet, per modersmål

I södra Finland är det allra flest som konsumerar mest engelsk text, uppemot 45%, medan det är färre i Österbotten där de svenskspråkiga alternativen möjligen upplevs som fler. Så många som 7% av unga har, enligt forskaren Tom Moring ”helt tappat kontakten med svenskspråkiga media”.

Vid sidan av konkurrens från det engelska media finns förstås det rikssvenska, länge populärt i Österbotten och på Åland, och i omfattning givetvis omöjligt att konkurrera med för inhemska finlandssvenska media. Och som en tredje stöt, för dem med goda finskakunskaper, finns förstås finska medier.

Många svenskspråkiga unga, även de med skapliga kunskaper i finska, undviker dock finska medier eftersom de inte känner sig bekanta med och hemma i dem (t.ex. känner inte till personer och kulturella referenser), och har ibland svårt att hänga med i talad finska anpassad för modersmålstalande. Magmas undersökningar visar att pratar man inte finska hemma använder man i princip inte finska online heller. Resultatet blir att engelskspråkig online- och populärkultur blir det enda som finlandssvenska ungdomar vet att de har gemensamt (och även gemensamt med finsktalande).

Radio och sociala media räcker inte för att skapa en gemensam svenskspråkig verklighet

Ljuspunkter finns dock. Svenskspråkiga radiokanaler är t.ex. populära bland unga. Det är mobilvänligt och många uppfattar det som viktigare att ha radio på sitt eget modersmål än tv.

Svenska skolan och den svenskspråkiga sociala miljön gör det också naturligt för många unga att använda svenska i sociala medier och skapa sina egna svenskspråkiga rum där, och inom kategorin personlig kommunikation är en större andel på svenska. Men frågan är om detta räcker. Sociala media i all ära, men kan de bygga upp och underhålla den sorts gemensamma verklighetsbeskrivningar som underbygger konstruktioner som finlandssvenskhet och Svenskfinland?

SLUTSATSER MOT 2040

Om de historiska trenderna håller i sig kan vi alltså förvänta oss att:

- Den svenska skolan och dagvården får en allt större betydelse som upprätthållare av såväl det svenska språket som en svensk identitet för unga svensk- och tvåspråkiga.
- Internet ökar tillgången på engelskspråkigt innehåll, vilket är mer lättillgängligt för många finlandssvenskar som inte talar finska helt obehindrat. Man kommer att fortsätta använda svenska sinsemellan i mer privata sammanhang på internet, men ju större karaktär av offentligt rum desto mer globalt, vilket medför att engelska är standardspråk.
- Med sakta eroderande finlandssvenska medier och nya virtuella offentliga rum på engelska blir det allt svårare att upprätthålla en gemensam svenskhet, och finlandssvenska institutioner kommer att behöva ägna stor möda och kraft åt att söka lösningar för att hindra att svenskan reduceras till en rent privat angelägenhet.

DEN FINLANDSSVENSKA IDENTITETEN

DET FINLANDSSVENSKA ÄR EN SENTIDA KONSTRUKTION

Det är värt att notera att finlandssvenskheten som en identitet — och med det Svenskfinland som ett kulturellt sammanhängande begrepp — är en sentida konstruktion. Svensktalande har bott i nuvarande Finland sedan järnåldern, och var fram till 1809 helt enkelt svenskar i den östra rikshalvan, utan att man nödvändigtvis tänkte att man hade något särskilt gemensamt med andra svenskar just i nuvarande Finland. Begreppet finlandssvenskhet och själva ordet som betecknar det blev inte vanligt förrän i mitten av 1900-talet, efter landets självständighet och livliga debatt om sin identitet.

Finlandssvenskarna är mer olika än lika

Just det svenska i Finland har därför en lång historia av kontraster, intensiva inre debatter, och meningsskiljaktigheter. Det regionala är en del av detta. Många Österbottningar må tycka att de kanske inte har så mycket gemensamt med Helsingforsbor utöver just att man delar ett språk, och ålänningarna håller sig på sin egen kant.

Svenskfinland är både stad och land

Till skillnad från många språkminoriteter i andra länder utmärker sig finlandssvenskarna genom att finnas både i landets centrum och periferi, vilket förstås bidrar till en brokighet när det gäller åsikter och perspektiv. I periferin (specifikt norra Österbotten) är man något mer benägen att identifiera sig med sin släkt, sin bygd och sin tro, medan man i centrum (huvudstadsregionen) är mer benägen att fästa sig vid moderna, urbana identitetsmarkörer som kön, klass och politisk åsikt.

Historiskt sett har man talat om ”kultursvenskhet” och ”bygdesvenskhet” som två olika och bitvis motsatta attityder, där den första såg svenskan som en garant för en liberal samhällsordning och en länk till resten av Norden och Europa, medan den andra stod för en mer lokalt förankrad, lantlig svenskhet. Just denna dimension är numera föråldrad men vissa ekon finns kvar, som att svenskspråkiga är något mer benägna att betrakta stad mot land som en viktig politisk dimension jämfört med finskspråkiga, som är något mer benägna att peka på klasskillnader.

Svenskfinland är både skiljt från och en del av hela Finland

Relationen till finskan och det finska har också varit föremål för meningsskiljaktigheter. En del har föredragit en ”isolationistisk linje” där svenskan ska skyddas genom att separeras från det finska majoritetssamhället medan andra istället har betonat det viktiga i goda och nära relationer med de finsktalande.

Detta samverkar givetvis på ett komplext sätt med tvåspråkighet gentemot enspråkighet. Ibland har tvåspråkigheten uppfattats som ett hot — kanske

framförallt av Hurrarrörelsen i Österbotten under 1970-talet som protesterade mot ”tvåspråkiga mandariner” i Helsingfors som de betraktade som svikare. Å andra sidan har det även uppfattats som en nyckel till privilegier som ”eliten” gärna velat hålla för sig själva.

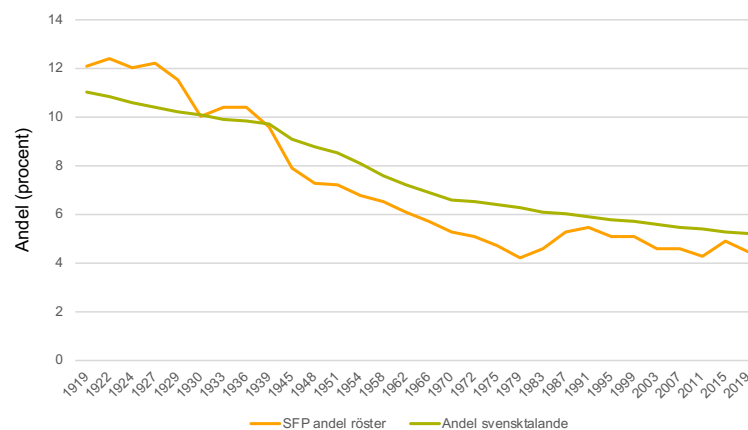
I undersökningar finns det skillnader, delvis regionala men inte bara, i vad man känner gemenskap med. Vissa känner sig lika nära Finland som helhet som Svenskfinland, andra lika nära Sverige. Slutligen finns det förstås skillnader i hur man uppfattar sitt förhållande till svenskan och finlandssvenskheten, som en viktig gemenskap eller som en obetydlig del av ens liv och identitet.

Särlösningarna har byggt det finlandssvenska

Kort sagt kan man säga att de svenskspråkiga särlösningarna som skolan, föreningslivet, fonderna och majoritetskommunerna har behövts för att skapa en gemenskap när språket egentligen varit det enda man haft att bygga på som skiljt en från majoritetsbefolkningen.

Svenska Folkpartiet har varit sammanhållande kraft

En ytterligare sammanhållande kraft har Svenska Folkpartiet varit, och man kan se partiets stöd som en indikation på hur stark den finlandssvenska identiteten är. Partiet har skyddat finlandssvenskarnas språkliga intressen sedan 1906, och får betraktas som relativt framgångsrikt⁵. Man har varit i regeringsställning under merparten av tiden under hela det självständiga Finlands historia, och oavbrutet sedan 1979 om man undantar Sipilä-regeringen 2015–2019. Trots att man inte satt i regeringen efter valet 2015 markerar det valet ett positivt trendbrott för partiet: det var första gången man förbättrade sitt resultat sedan 1991, och man gjorde det trots att andelen svensktalande fortsatt att sjunka.

Figur 33. Svenska Folkpartiets väljarstöd jämfört med andelen svenskspråkiga i Finland, 1919–2019

⁵ Därmed inte sagt att finlandssvenskheten tagit sig politiska uttryck enbart genom Svenska Folkpartiet — det svenska inslaget har också varit viktigt inom t.ex. socialdemokraterna.

SFP, och de svenska fonderna, har alltså också spelat en viktig roll i att skapa en sammanhållen finlandssvensk identitet trots att det finns mycket få särskiljande faktorer att bygga på förutom språket i sig.

RELATIONEN TILL DET FINSKA ÄR I ALLMÄNHET GOD

Finländarna är mer lika än olika

Internationellt sett är skillnaderna mellan språkgrupperna mycket små. Det finns inga betydande ekonomiska, etniska eller religiösa skillnader som bibehåller gränserna mellan dem.

Många av de små skillnader som finns är till de svenskspråkigas fördel. Man har till exempel lägre dödlighet (framförallt bland medelålders män, där den är hälften så hög), färre äktenskap slutar i skilsmässa, mindre andel är barnlösa, och man har något högre utbildning och lite högre valdeltagande. Detta beskrivs ibland som kopplat till socialt kapital — svensktalande är bland annat mer föreningsaktiva och går mer i kyrkan.

Svenskspråkiga är som finländare är mest

Åsikts- och attitydskillnaderna är även de i allmänhet små. Svenskspråkiga står något mer till höger politiskt i genomsnitt, men skillnaden utgörs huvudsakligen av att en betydligt mindre andel identifierar sig som långt till vänster. I övrigt är det som skiljer oftast direkt kopplat till språket. Det finns till exempel skillnader i hur man uppfattar finlandssvenskarnas ställning i samhället: bland svensktalande tycker 30% att det går för dåligt för dem, medan 14% säger att det går för bra. Bland finskspråkiga däremot, säger 46% att finlandssvenskarna har för stark ställning och bara 3% att de har för svag.

På samma sätt skiljer man sig åt när det gäller vad som förenar respektive skiljer finländarna åt. Finskspråkiga betonar språket och kulturen som förenande faktorer, och särskilt språket, jämfört med svenskspråkiga som har en tendens att istället ta upp språk som en *särskiljande* faktor och istället fokusera mer på nationella dygder (uthållighet och flit etc.) som något som förenar.

Stämningen mellan språkgrupperna är god – oftast

Likheterna gör att man kommer bra överens, och landets tvåspråkighet har i allmänhet gott stöd även bland de finskspråkiga. Så många som 97% av svenskspråkiga tycker Finland är ett bra land att bo i. De små skillnaderna har troligtvis varit bra för stämningen mellan de båda, eftersom det finns liten substantiell basis för konfliktlinjer att uppstå kring.

Dock finns vissa fördomar, framförallt att de svensktalande ser sig som ”bättre folk” och gärna håller sig för sig själva, bilder som är ett resultat dels av en liten men synlig grupp bland finlandssvenskarna (välbeställda Helsingforsbor), svenskans historia som samhällselitens språk, samt just de särlösningar som bibehållit svenskan som levande nationalspråk trots minoritetsstatusen.

Lagskyddet och kostnaderna i tid och pengar det för med sig ger ibland intryck av speciella privilegier. Gott om högskoleplatser på svenska samt rika fonder som

stöder svenskspråkigt kultur- och föreningsliv skapar också en bild av en privilegierad minoritet, trots att de demografiska skillnaderna är små och få.

Dålig stämning finns — men mest längre bort

Mer än hälften säger att de har erfarenhet av att bli illa behandlade eller diskriminerade för att de talar svenska. Fler tycker också att språkklimatet har blivit sämre än de som säger att det blivit bättre på sistone. Det är dock mest på det nationella planet och i media. Betydligt färre säger att språkklimatet i den egna närmiljön blivit sämre. Den kommunala nivån hamnar mitt emellan, där vissa pekar på en försämring, mest i tvåspråkiga kommuner med finsk majoritet.

Den politiska samstämmigheten har fått sig en törn

Konsensus för svenska som nationalspråk bland den politiska eliten fick sig en törn med Sipilä-regeringen mellan 2015 och 2019, där dåvarande Sannfinländarna satt med, partiet som profilerat sig som skeptiska till svenskans status som nationalspråk och obligatoriskt ämne i skolan. Detta är onekligen en knäckfråga. En snabb dykning i sociala media — Finlands underforum på Reddit och diskussioner på Quora — tyder på att just skolsvenskan är huvudkällan till negativa uppfattningar om svenskhet bland finskspråkiga unga som ofta tycker att de inte har någon nytta av den.

Finlandssvenskars tro på svenskans framtid har försämrats

Barometern 2014 visade att framtidstron bland svenskspråkiga inte är på topp. På 90-talet höll 90% med om påståendet ”Svenskan har en framtid i Finland”, men på 2010-talet sa bara 70% detsamma. Tonåringarna är också oroliga, enligt Ungdomsbarometern 2018. Inte fler än 32% av unga tror att det blir lättare att leva som svenskspråkig i Finland om 10 år.

Oro för svenskans framtid hänger ihop med att hur central minoritetsstatusen är för identiteten, enligt forskarna Ville Pitkänen och Jussi Westinen. Två tredjedelar ser också minoritetsstatusen som en viktig del av identiteten, och av dem som ser den som synnerligen viktig är 45% oroliga för de svenskspråkigas ställning, medan bara 19% av övriga är det.

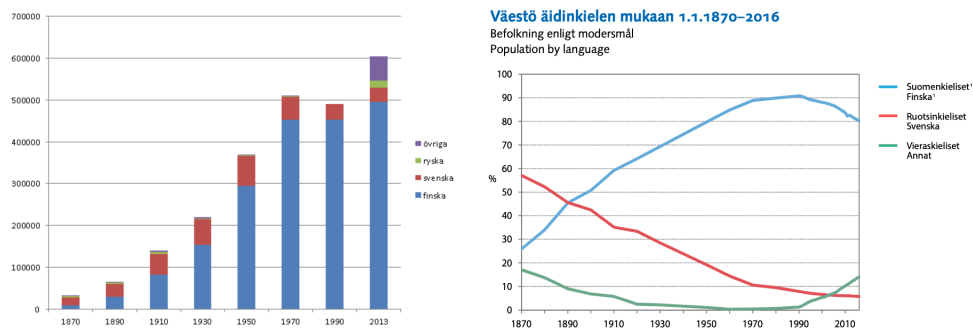
Går det att hänföra den ökade oron för svenskans framtida ställning till ett försämrat politiskt klimat på nationell nivå och i media? Det gör det säkert, till viss del. Men det är också en lång historisk utveckling som försatt finlandssvenskarna i ett läge där hätsk stämning lätt kan skapa en känsla av nära förestående marginalisering.

Helsingfors är symbolen för avsvenskningen av Finland

Historiskt sett har svenskan haft en dominerande ställning inom politik, kultur, näringsliv och landets intellektuella offentlighet. På drygt 100 år har den dock gått från nära nog total dominans till ett inflytande i paritet med dess befolkningsmässiga underlag, samtidigt som detta underlag relativt sett blivit allt mindre. Man kan alltså på goda grunder tala om att de senaste drygt hundra åren varit en lång, lång utförlöpa, och då inte i positiv bemärkelse.

Särskilt viktig för just för denna utveckling, och i sig en god illustration på utvecklingen i stort, är situationen i landets kulturella centrum Helsingfors. I början av 1900-talet var Helsingfors fortfarande en stad präglad av jämbördig tvåspråkighet. Idag är det en stad med kraftig finsk dominans, där svenskspråkiga utgör färre än 6% av befolkningen och många forna offentliga svenskspråkiga ”vardagsrum” har krympt till små skrubbar. Åbo och Vasa har följt en liknande utveckling.

Givet att detta är en verklighet som nu levande finlandssvenskar upplevt och varit en del av under hela sitt liv, till den grad att det blivit en naturlig del av tillvaron är det också naturligt att man blir orolig över marginalisering och negativa attityder i media och rikspolitiken.

Figur 34. Helsingfors befolkning per språk sedan 1870, antal (vänster) och andelar (höger)
Bildkälla: Statistisk årsbok för Helsingfors 2016

SLUTSATSER MOT 2040

Om de historiska trenderna håller i sig kan vi alltså förvänta oss att:

- Finlandssvenskheten som identitet kommer att fortsätta att förändras i takt med att svenskans ställning i det offentliga försvagas samtidigt som allt fler lever som lokala minoriteter bland andra.
- Skolsvenskan kommer att fortsatt vara en knäckfråga i den breda folklagren, inte minst när engelskan tar en allt tydligare plats som andraspråk framför det andra inhemska språket för allt fler finländare.
- Framtidstron bland finlandssvenskarna kommer fortsätta att försämrans till följd av en upplevd och verklig gradvis avsvenskning, med en möjlig ökad utflyttning västerut till följd — möjligen början till en negativ spiral.

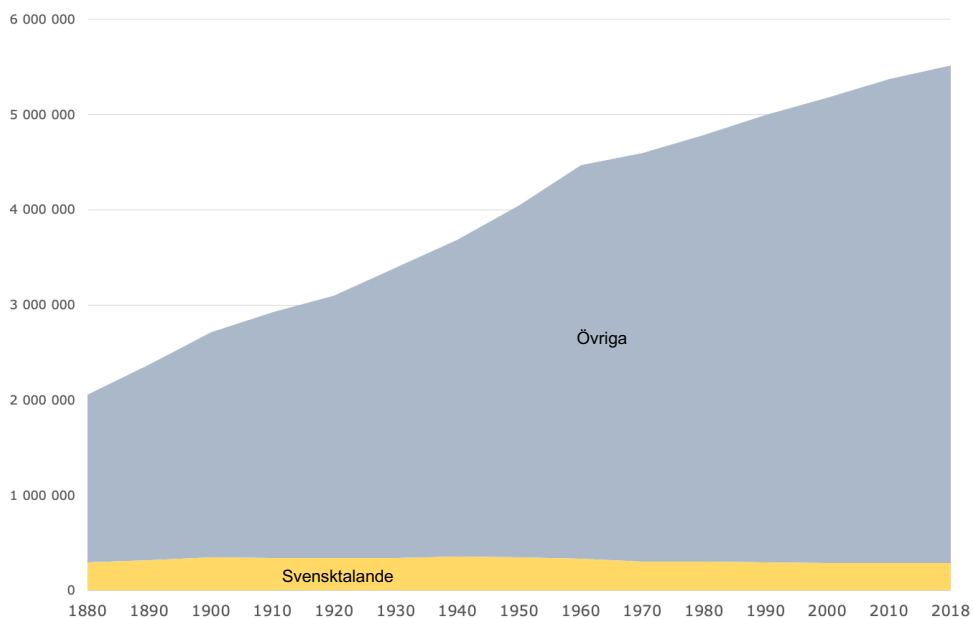
LUGNET EFTER STORMEN

Den politiska stämningen må orsaka oro, men när det gäller ren demografi befinner sig svenskan ändå i en bättre situation än på länge — mycket bättre än för två generationer sedan.

För att förstå dagens situation och vad den kan innebära på sikt måste vi börja med att se bakåt. Separata svenska och finska offentligheter växte fram och konsoliderades under en process som tog sin början under det sena 1800-talet och kulminerade i de så kallade språkstriderna under 1930-talet. Andra världskriget markerar slutet på detta skede genom att fungera som en förenande händelse för landets språkgrupper. Efteråt gick vi in i en ny epok där svenskan utsattes för ett stålbad under en kort period. Det stålbadet är över sedan länge, men det hade stor påverkan och lämnade ett förändrat Svenskfinland efter sig. Under 2010- och 2020-talet, med invandring och internationalisering, ser vi början på en helt ny epok.

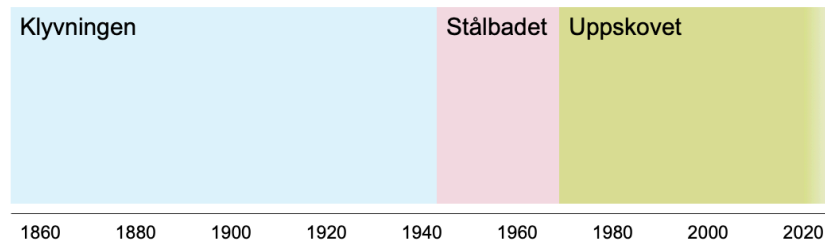
ETT DRAMA I TRE (FYRA) AKTER

Sedan folkräkningen 1880 har Finlands befolkning nästan tredubblats, men den svensktalande befolkningen är ungefär lika stor som då, och därför en drastiskt mindre andel av Finlands samlade befolkning.

Figur 35. Antal invånare, svenskspråkiga och övriga, 1880–2018

Men detta fall har inte skett som en enda lång utförslöpa, utan snarare i tre tydliga epoker. Vi kallar dessa skådespelets akter fram till idag för *Klyvningen*, *Stålbadet* och *Uppskovet*. Efter uppskovet är nu på väg in en fjärde akt: *Den nya given*. Vad den kommer att innebära är dock delvis höljt i dunkel.

Figur 36. Schematisk tidslinje med tre perioder, 1860–2020

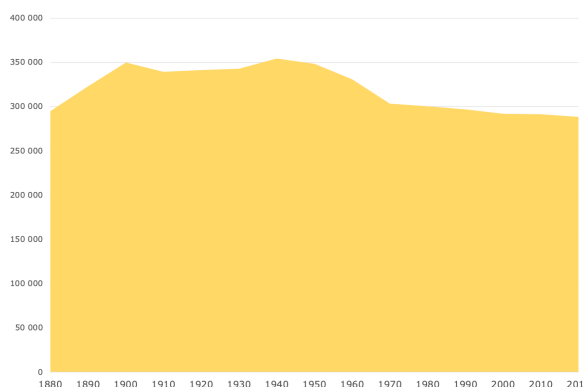
AKT 1: KLYVNINGEN

I början av Finlands moderna historia levde de båda språkgrupperna i princip separerat. Svenska talades i delar av kustlandskapen, i de större städerna och var officiellt språk i den statliga förvaltningen och på universiteten. Finska hade länge betraktats mer eller mindre som ett ”bondspråk”. År 1880, vid den första detaljerade folkräkningen som noterade språk fanns 294 000 svensktalande, som utgjorde knappt 15% av befolkningen.

Två offentligheter växte fram

Mot slutet av 1800-talet hade dock finskans status ökat och en parallell offentlighet hade uppstått, med läroverk, tidningar och föreningar som verkade på finska. År 1886 infördes rätten att kommunicera med myndigheter även på finska, och 16 år senare förpliktigades kommunerna att använda den lokala majoritetens språk.

Denna tillkomst av en finsk offentlighet skedde parallellt med skapandet av specifikt svenskspråkiga institutioner, vars syfte var att säkerställa svenskans fortlevnad i ett land där man var en liten och krympande minoritet. I praktiken växte det fram offentligheter för de båda språken från det sena 1800-talet och över de närmaste årtiondena. Åsikterna om det önskvärda i detta har varit delade, och delar av den då svensktalande överklassen föredrog att förfinska sig själva och sina släktnamn, drivna av vid tiden populära uppfattningar om språkligt och kulturellt enhetliga nationalstater. Detta var en bidragande anledning till att den svenskspråkiga befolkningen under början av 1900-talet inte växte i takt med den finskspråkiga utan till och med minskade mellan 1900 och 1910, även om det också är ett resultat av stor emigration till USA från framförallt Österbotten.

Figur 37. Antal svenskspråkiga i Finland, 1880–2018

Ett land, två språk

Efter första världskriget, som slutade med Finland som en självständig republik, och det följande inbördeskriget, fastställdes i 1919 års grundlag och 1921 års språklag att svenska och finska båda var likställda nationalspråk.

Trots detta var stämningarna spända under de följande årtiondena, delvis på grund av ansträngda förhållanden till Sverige i och med Ålandskrisen. Svenskans status debatterades livligt, ibland hätskt och till och med våldsamt under språkstriderna på 1930-talet. Speciellt central var frågan om språket vid Helsingfors universitet. Under denna tid växte också en mer enhetlig finlandssvensk identitet fram, och med den ordet *finlandssvensk*.

Akt 1 får ett abrupt slut med andra världskriget, som satte punkt för språkstriderna genom att förena Finlands folk i försvaret mot Ryssland.

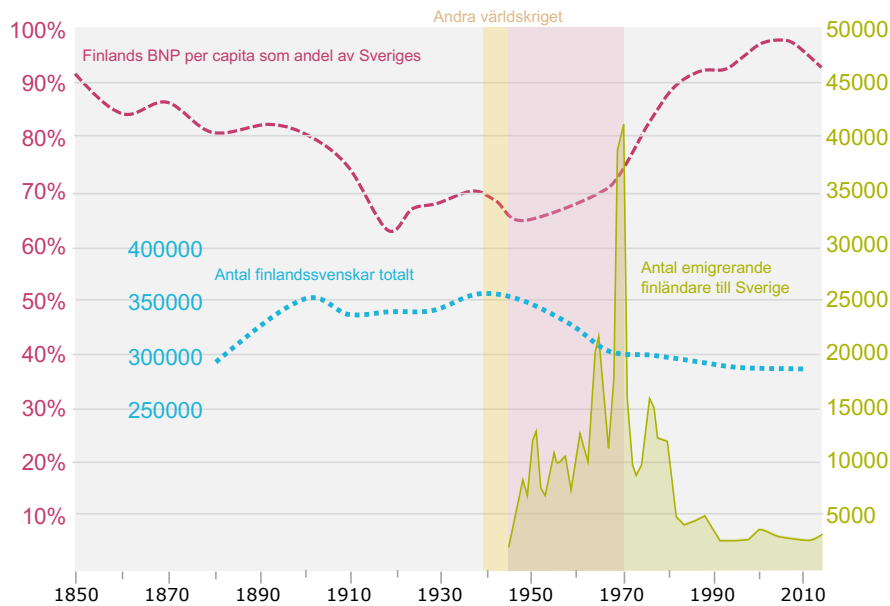
AKT 2: STÅLBADET

Under de följande decennierna fram till ca 1970 ändras situationen radikalt. Svenskfinland krymper och ändrar snabbt karaktär. På 25 år minskar den svenskspråkiga befolkningen med ca 50 000 personer, vilket motsvarar ett tapp på en sjundedel, samtidigt som antalet finskspråkiga ökar snabbt.

Sverige lockar och drar

En stor anledning till detta är den omfattande migrationen till Sverige. I hundra år hade Sveriges ekonomi genom kraftig modernisering och på grund av förskonande från krig vuxit fortare än Finlands, och från att ha varit på ungefär samma nivå i mitten av 1800-talet låg Finland år 1945 på två tredjedelar av Sveriges inkomstnivå. Detta gjorde Sverige attraktivt som arbetsmarknad, speciellt för dem som redan talade språket. Uppgifterna varierar, men minst 25% av de finländska emigranterna till Sverige under denna tiden talade svenska, dvs. en betydligt högre andel än i befolkningen i stort.

Till råga på allt var emigrationen ogynnsam rent åldersmässigt. Eftersom många unga flyttade hade emigrationen en dämpande effekt på fruktsamheten en lång tid framöver.

Figur 38. Övergripande bild av stålbadperioden och dess drivkrafter. Själva perioden är markerad med rosa fält. Emigrationssiffror från "Utvandring från Finland till Sverige genom tiderna" av Jouni Korkiasaari. Uppgifter om Finlands BNP per capita som andel av Sveriges från "Economic Growth in Finland and in Sweden, 1733–2014, Comparative Estimates" av Sakari Heikkinen and Ilkka Nummela.

Urbanisering förfinskade svenskbygder

Parallellt med den stora emigrationen skedde en omfattande urbanisering och migration inom Finland. På grund av stor inflyttning av finskspråkiga från det rurala inlandet blev svenskspråkiga allt oftare minoriteter dels i de växande städerna i historiskt svenska kustområden, och dels även delvis i den tidigare svenskdominerade kransbygden kring Helsingfors. Framväxten av TV ledde samtidigt till att en nationell, huvudsakligen finskspråkig, enhetskultur växer fram som ytterligare utmanar den svenskspråkiga kulturen.

Det svenska i Finland i fritt fall

I den uppkomna situationen ser framtiden dystert ut för det svenska i Finland. Inom en generation har man gått från nio till drygt sex procent av befolkningen, och svenskan värderas inte särskilt högt. Under den här tiden betraktas tvåspråkighet dessutom oftast som ett problem, ett hinder för naturlig och hälsosam språkutveckling hos barn. En följd blir att majoriteten (60%) av barn vars föräldrar har olika modersmål registreras som finskspråkiga och sätts i finska skolor.

AKT 3: UPPSKOVET

År 1976 betraktar demografen Karl-Erik Forsberg den dystra situationen och beräknar att den svensktalande befolkningen kommer att minska till 235 000 personer 1990, och vara nere på 220 000 år 2000. Mer optimistiska antaganden indikerade att antalet skulle kunna vara så mycket som 278 000 år 1990. Men Forsbergs farhågor infriades inte. När 1990 väl infann sig var antalet

finlandssvenskar 296 700, betydligt högre än hans allra mest positiva antaganden pekat mot. Vad hände?

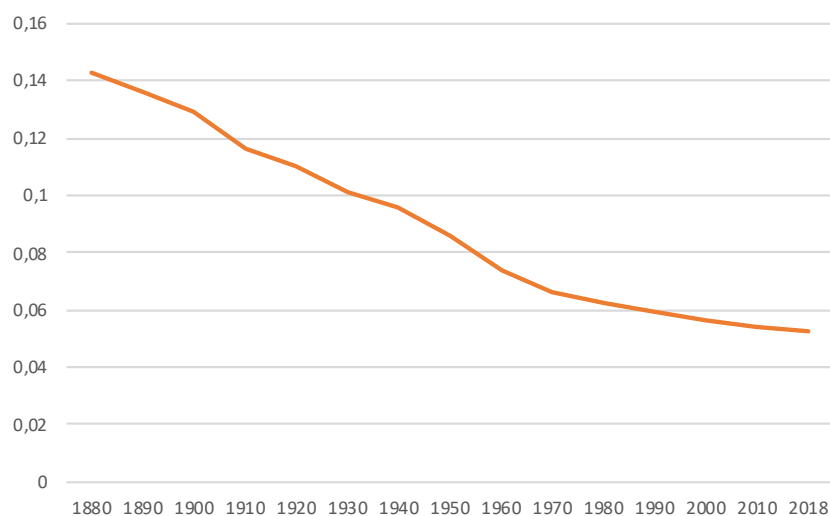
Det korta svaret är att drivkrafterna bakom ”stålbadet” helt enkelt ebbade ut under 1970-talets första hälft. Finlands BNP per capita växte snabbt och började närma sig Sveriges samtidigt som svenska strukturkriser gjorde den svenska arbetsmarknaden mindre attraktiv. Parallellt så bromsade den snabba demografiska strukturomvandlingen in, och med den förfinskningstakten i städer och kustlandskap.

Tvåspråkighet något bra och svenskan en tillgång

Minst lika viktigt var kanske förändrade attityder till tvåspråkighet. Från att vid 1900-talets mitt ha betraktats som något negativt började det ses som odelat positivt för barns språkutveckling. Det blev rent av ett tecken på utbildningsmotivation och ambition bland vissa finskspråkiga föräldrar att göra sina barn tvåspråkiga genom att låta dem gå i svensk skola. Redan i mitten av 1990-talet hade det tidigare mönstret spegelvänts. Nu registrerades plötsligt 60% av barnen med blandad språkbakgrund som svenska. Tjugo år senare har siffrorna krupit upp ytterligare till drygt två av tre.

Fallet bromsas och trender vänder

De negativa prognoserna kom alltså på skam på grund av en kombination av händelser som mer gynnsam migration (nettomigrationen gentemot Sverige vände rentav positiv 2003, dock ej för svenskspråkiga), fortsatt minskad dödlighet, dämpad demografisk förfinskning och nya attityder till tvåspråkighet. Efter en period präglad av tydlig förfinskning kan man, i varje fall med tanke på språksituationen hos barn med blandspråkig bakgrund, tala om en viss försvenskning. Under 2010-talet såg det kort sagt bättre ut än på länge. Andelen svensktalande i befolkningen minskar visserligen fortfarande, men minskningen har aldrig gått så här långsamt sedan folkräkningen 1880.

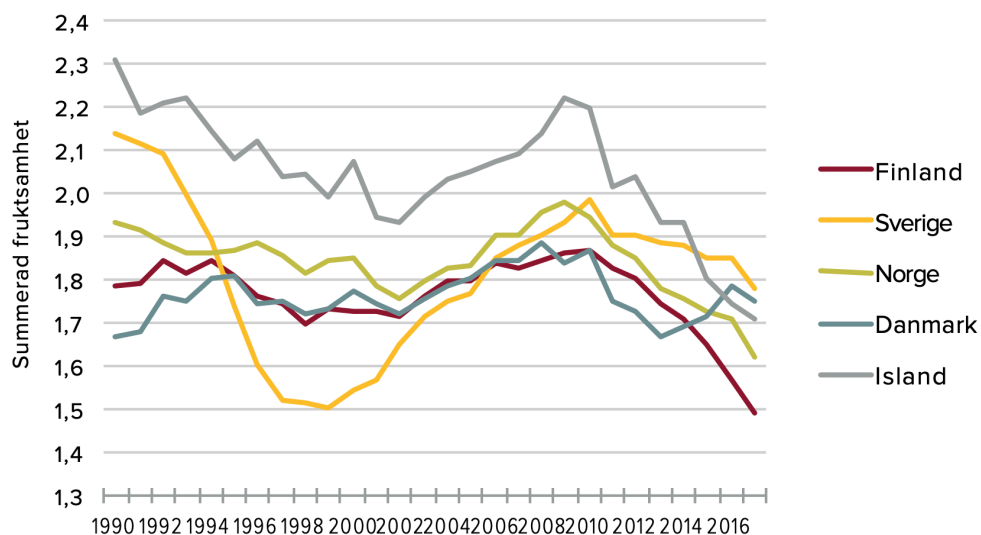

Figur 39. Svensktalande som andel av befolkningen, 1880–2018

Fruksamheten en kritisk faktor

Som vi sett föll antalet svenskspråkiga kraftigt under 1900-talets mitt, men fallet har sedan avstannat. Vad var det då som hände mer i detalj?

En folkgrupp och dess språk och kulturs överlevnad beror till syvende och sist på dess förmåga att fortplanta sig. Äldre dör och barn och unga behöver ersätta dem, annars krymper befolkningsunderlaget från generation till generation. I detta avseende har Finland i likhet med många andra länder ett stort problem. Jämfört med sina nordiska grannar föder finländarna färre barn, och fertiliteten sjunker, inte minst det senaste decenniet.

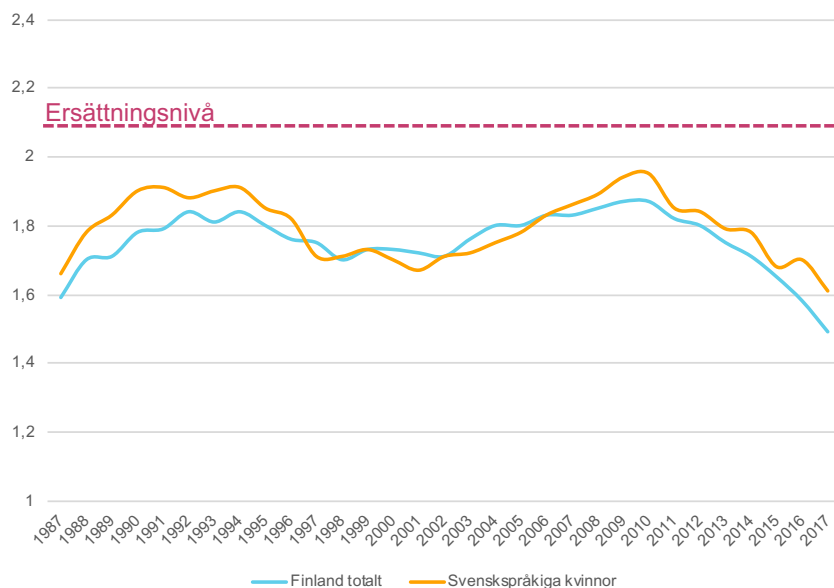

Figur 40. Fruksamhet per kvinna, nordiska länder, 1990-2017. Bildkälla: Svenskspråkigas fruktsamhet i Finland, av Rotkirch et al.

För att befolkningen ska hållas konstant krävs att varje kvinna föder i genomsnitt 2,1 barn. Som vi kan se i diagrammet ovan uppnår inget nordiskt land detta över tid. Utan invandring skulle samtliga länder krympa. De språkliga konsekvenserna är att talande av främmande språk ökar i proportion, vilket betyder att inhemska språk minskar. Men vilka av dem, och hur mycket? Som vi tidigare sett krymper svenskans andel till viss del, men allra mest är det finska som tappar.

Svensktalande föder fler barn än finsktalande

Ett skäl till detta är att svenskspråkiga kvinnor föder fler barn. Fertiliteten sjunker visserligen för båda språkgrupperna under 2010-talet, men svensktalande kvinnor har något högre fertilitet över tid.

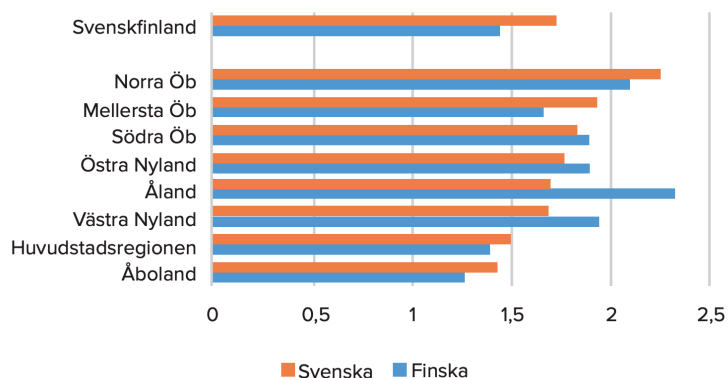

Figur 41. Fruktsamhetstal hos svenskspråkiga kvinnor i Finland och i landet totalt, 1987-2017. Källa: Svenskspråkigas fruktsamhet i Finland, Rotkirch et al.

År 2017 var t.ex. svenska kvinnors fertilitet 1,61 jämfört med 1,49 för landet i stort. Ser vi enbart till svenska och tvåspråkiga kommuner är skillnaden ännu större: 1,73 och 1,44.

Det finns dock stora regionala skillnader och det går inte att tala om något enhetligt finlandssvenskt reproduktionsbeteende. Det är framförallt Åboland (med många studenter i Åbo) och Huvudstadsregionen som drar ner siffrorna, medan man i Österbotten ligger nära ersättningsnivån.

Summerad fruktsamhetstal regionvis enligt kvinnornas språk 2013-15

Figur 42. Fertilitet för svenskspråkiga jämfört med finskspråkiga kvinnor, per region, 2013–2015 summerat. Bildkälla: Svenskspråkigas fruktsamhet i Finland av Rotkirch et al.

Det finns förstås också enstaka särfall som Larsmo, med många laestadianer, där fertiliteten ligger betydligt högre. Att den svenskspråkiga befolkningen växer i

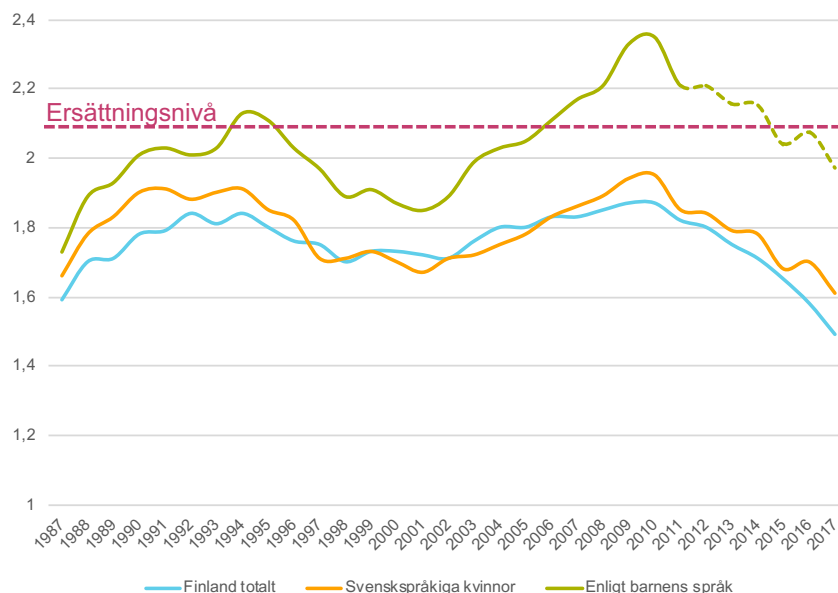
Helsingfors och Åbo och krymper i Österbotten beror dock inte på barnafödande utan i första hand på nettoinflyttning från omlandet och Österbotten.

Fertiliteten räcker inte, men tvåspråkigheten kommer till räddning

Totalt sett ligger alltså den finländska fertiliteten långt under ersättningsnivån, och trots högre reproduktionstal än för den finskspråkiga befolkningen räcker de inte till för att hålla antalet finlandssvenskar på en stabil nivå. Som sett är det dock inte enbart svenskspråkiga kvinnor som föder barn som får svenska som modersmål, utan även en hel del finskspråkiga kvinnor med svenskspråkiga män. Därmed är det inte de svenskspråkiga kvinnornas fertilitet som är primärt intressant, utan hur den svenskspråkiga befolkningen som helhet reproduceras.

Familjer med en svenskspråkig och en finskspråkig förälder varit vanliga sedan länge. En majoritet av nya familjer med minst en svensk förälder är tvåspråkiga sedan årtionden tillbaka, i huvudstadsregionen har så få som en tredjedel av de svenska barnen två svenska föräldrar. Beroende på vilket modersmål dessa barn får blir den totala svenskspråkiga reproduktionen högre eller lägre än de svenska kvinnornas fertilitetstal.

Att en majoritet av dessa svensksregistreras har en avgörande betydelse för den svenska språkgruppens reproduktion som helhet då den ger ett tillskott som motsvarar ca 17% av alla svenskspråkiga barn (med det inte menat att registreringen egentligen *avgör* språkkunskaperna, men det får ses som en indikation på föräldrarnas intentioner när det gäller språk). Med dessa inräknade är de svenskspråkiga uppe och nosar på ersättningsnivån 2,1 barn per svenskspråkig kvinna och har under det senaste decenniet även legat över den under några år.

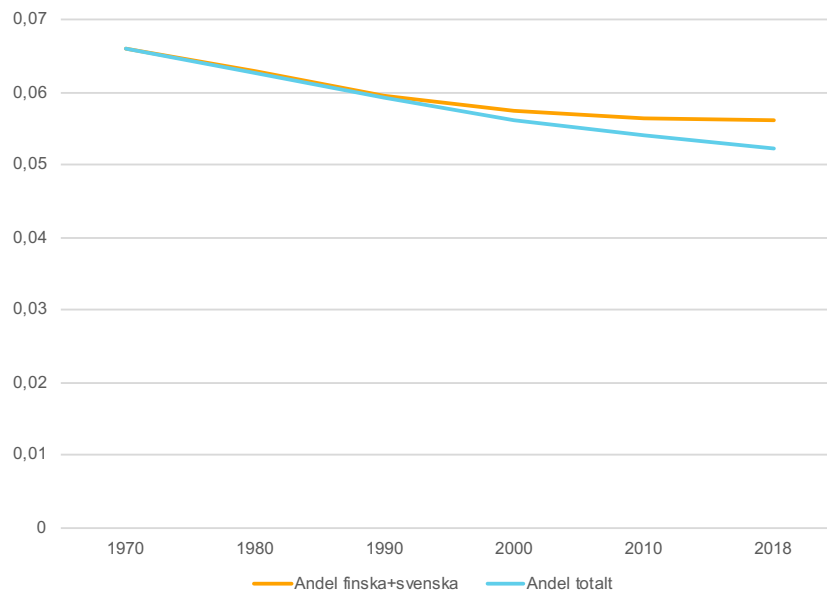

Figur 43. Reproduktionssiffror för Finland som helhet, svenskspråkiga kvinnor, och svenska språket totalt, 1987-2017. Källa: Svenskspråkigas fruktsamhet i Finland av Rotkirch et al.

Denna svensksregistrering är också delanledning till att den svenskspråkiga befolkningen i Åbo och Helsingfors växer trots låga födelsetal. Eftersom

tvåspråkiga familjer här är mycket vanliga blir tillskottet när man räknar barnens språk istället för moderns så högt som 40%, jämfört med kring 10% i norra Österbotten.

Den svenskspråkiga befolkningen tappar inte gentemot den finskspråkiga
De svenskspråkiga är en alltjämt minskande andel av befolkningen, men som vi sett är detta enbart på grund av invandring. Genom högre fertilitet och ”rekrytering” av en majoritet av barnen från tvåspråkiga familjer har alltså den svenskspråkiga befolkningen *slutat minska* relativt den finskspråkiga.

Figur 44. Svensktalande som andel av hela Finlands befolkning jämfört med andel av bara svensk- och finsktalande, 1970–2018

I det långa perspektivet går fruktsamheten i vågor, samtidigt som den längre trenden stadigvarande pekat nedåt. En central fråga på sikt är om trenden kommer att vända upp, plana ut eller fortsätta nedåt. Fruktsamheten är nu historiskt låg och har minskat snabbt de senaste åren. Det är osannolikt att de senaste decenniernas trend skulle fortsätta mot extremnivåer och att Finland skulle närma sig eller rent av ta sig förbi länder som Italien och Spanien som sedan decennier parkerat på 1,2–1,4 barn per kvinna. Frågan är om en eventuellt nära förestående vändning kommer att se likadan ut för finsk- och svenskspråkiga.

AKT 4: DEN NYA GIVEN

Det finns alltså mycket som tyder på att vi uppnått en stabil situation när det gäller befolkningsunderlaget och även svenskans ställning i hemmen. Men vad händer med svenskans ställning totalt sett på sikt? Där är frågan mer öppen. Det finns inga tydliga tecken på nya ”stålbad” inom en nära framtid, men situationen har ändrats på nytt och vi bör tala om en ny epok efter ”uppskovet” — en epok som tar sin början kring 2010, av flera skäl.

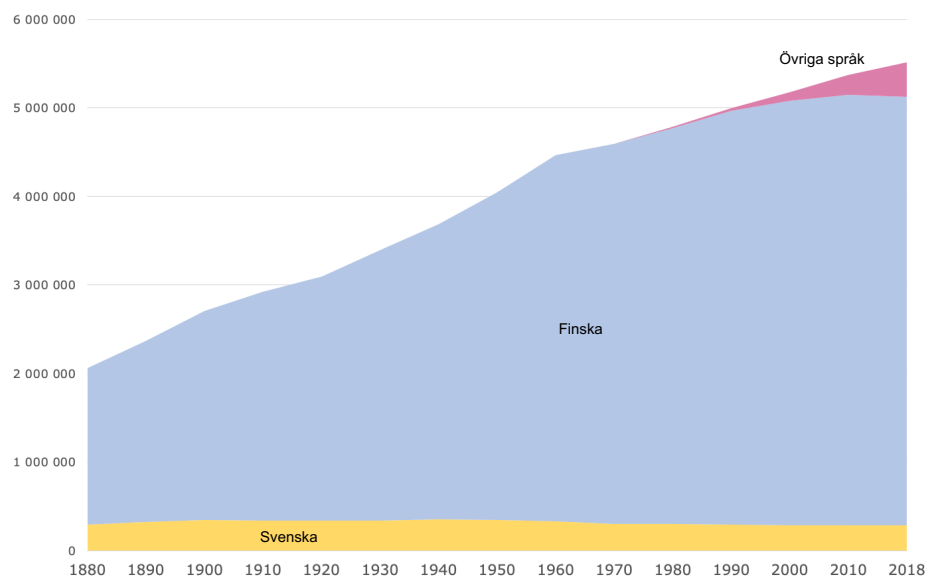
Ökad invandring ritar om språkkartan

Det handlar å ena sidan om den klart viktigaste demografiska trenden under de senaste 10-20 åren: en kraftigt ökad invandring. Invandring betyder fler språk, vilket i ett land som Finland, där språk och språkpolitik har en central roll, lätt blir en ”game changer”. Inte minst eftersom Finland därtill länge haft en mycket stabil tvåspråkighet.

Existerande kunskap, erfarenhet och föreställningar om det svenska i Finland har historiskt och av helt naturliga skäl fokuserat på förhållandet mellan svenska och finska. Utvecklingen under det senaste decenniet ställer allt detta på ända, och om nuvarande trend håller i sig kommer det år 2040 inte handla om bara en, utan en hel rad språkrelationer som ska förstås och hanteras.

Främmande språk utgör hela befolkningsökningen

Om vi delar upp icke-svenska språk i finska och övriga språk blir det plötsligt tydligt att någonting har hänt på sistone.

Figur 45. Antal talande av svenska, finska och övriga språk, 1880–2018.

Antalet finländare som har ett främmande språk som modersmål (ej finska, svenska eller samiska) har varit försvinnande litet under nästan hela landets historia. Så är inte längre fallet. Kring år 2015 blev dessa till synes plötsligt fler än de svensktalande.

Därmed är också andelen *finsktalande* i landet tillbaka på samma nivå som år 1900, nämligen ca 87%. Skillnaden är att då var i princip alla övriga svensktalande, idag är dessa färre än hälften.

Antalet rysktalande ökar snabbt

För drygt 100 år sedan var Finland ett ryskt storfurstendöme. Idag är ryssarna tillbaka, men på ett nytt sätt. År 2000 fanns det 25 000 ryskspråkiga i Finland, arton år senare hade siffran mer än tredubblats till 79 000. En uppmärksammas framskrivning från Migrationsinstitutet förutspår uppemot en kvarts miljon

rysktalande år 2050. Den bygger på en ren framskrivning med samma årliga inflöde som under det senaste decenniet, men ökningstakten kan både bli lägre och högre än så, då en mängd faktorer påverkar såväl viljan att migrera som möjligheterna att göra det.

Idag är antalet rysktalande högst i landets östra delar, och det är troligen där om någonstans betydelsen av ryskan kommer att öka i framtiden.

Enda delarna av Svenskfinland med fler än 1% rysktalande är Åbo och Huvudstadsregionen, och antagligen är det här, i de större städerna i söder, som en verklig flerspråkighet kommer att vara en naturlig del av verkligheten de närmaste decennierna.

Ryska har historiska rötter som officiellt språk sedan tiden som storfurstendöme. Vad händer om antalet rysktalande närmar sig de svensktalande – kommer då krav på att ge ryskan ställning som nationalspråk? Kommer gatuskyltarna på nytt bli trespråkiga i Helsingfors/Helsinki/*Yelsingrad*?

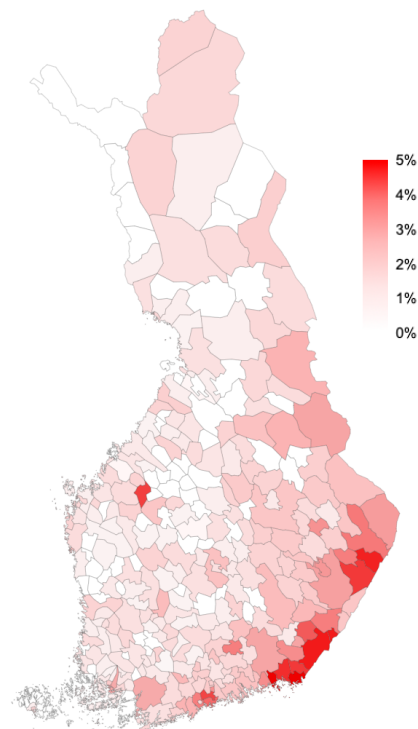
Flerspråkighet har oklara konsekvenser för svenskan

Med andra ord kan vi fråga oss: vad motiverar svenskans ställning som nationalspråk i ett framtida flerspråkigt Finland när andra språkminoriteter når liknande storlek?

Det är osannolikt att flerspråkighet kommer att vara ett vardagsfaktum i hela landet, men det kommer att vara relativt vanligt i Helsingfors med omnejd. En sådan miljö behöver ett *lingua franca*, och trots att finska blir mindre dominant som modersmål tycks språket trots detta vara det givna valet. Eller har svenskan någon fördel som ett (något) mer internationellt gångbart språk? Om svenska är ett "prestigespråk" och kunskaper i svenska uppfattas som ett tecken på ambition, kan det fungera likadant för invandrare?

Engelskan är den andra elefanten i rummet

Situationen kompliceras av att internet, där allt fler tillbringar en allt större del av sin tid och bygger allt mer av sin identitet, redan har ett *lingua franca*: engelska. Om en snabbt ökande invandring är den ena faktorn som skakar om språkförhållandena i Finland och plötsligt gör hundraåriga erfarenheter av renodlad nationell tvåspråkighet inaktuella så är engelskans breda intåg i vardagslivet den andra. En anledning till att den fjärde epoken i vår skissartade historieskrivning

Figur 46. Andel rysktalande per kommun.

börjar kring 2010 är att det också var då som smarta telefoner snabbt tog över — plötsligt var internet i allas fickor, hela tiden.

De språkliga konsekvenserna känner vi till: mängder av virtuella offentliga rum har uppstått, ofta utan vidare hänsyn till nationella gränser. Språket blir då självklart engelska. Detta påverkar inte bara Finland utan hela världen, framförallt i små länder med små språk. När de offentliga rummen blir mindre nationella upptar också de offentliga rummen på nationalspråken en mindre andel av tillvaron. De minsta kanske inte överlever.

Engelska är det gemensamma andraspråket

Att tillbringa en stor del av sin tid på internet medför också att en självklar norm etableras bland unga: talar man inte samma språk kommunicerar man på engelska. I ett flerspråkigt Finland är det troligt att detta spiller över till den fysiska verkligheten. Enligt ungdomsbarometern 2018 brukar unga finlandssvenskar i finskdominerade miljöer ofta börja prata finska med servicepersonal, men gå över till engelska när kunskaperna inte räcker. Detta betraktas inte som obekvämt eller konstigt, och har uppenbara fördelar: det är neutral mark där båda anpassar sig till varandra och inte en till den andre.

Man kan rent av tala om en lång trend som nu når sin kulmen, där engelskans dominans på internet fungerar som katalysator. De finska och svenska språkgrupperna har blandats upp allt mer under lång tid och blivit duktigare på varandras språk, understött av obligatorisk skolundervisning i det andra inhemska språket. Resultaten har dock varit mycket ojämna och varken finsk- eller svensktalande har riktigt kunnat lita på att de andra alltid kan ens språk. Under tiden har engelskkunskaperna blivit allt bättre på kortare tid och är nu oftare finländarnas andraspråk, framför det andra inhemska språket. Då kan en norm att bruka engelska etableras mycket snabbt, speciellt om det samtidigt blir många fler invånare som varken har svenska eller finska som modersmål. Det är också viktigt att om kontrasterna är mindre, dvs. om man kan vara säkrare på att den man pratar med åtminstone har skapliga engelskakunskaper (och det kan man i regel bland yngre), så blir engelska ett säkrare och enklare val.

Så vadan, varthän, och varför?

Om engelskan tar plats som brobyggare, vad återstår då av poängen med att lära sig det andra inhemska språket? Är det t.o.m. till detta viss skepsis mot skolsvenska i finskspråkiga kretsar kan härledas? Och ligger det bakom att antalet unga finlandssvenskar som börjar studera med mycket dåliga finskakunskaper faktiskt verkar ha ökat under de sista åren⁶ (samtidigt som antalet som talar mycket bra också har ökat).

Över lag har de flesta unga finlandssvenskar positiva attityder till finskan, men tycker också att den är svår och att finska sammanhang tillika kan vara svårtillgängliga. Om andra alternativ finns, både när det gäller kultur att konsumera och sätt att kommunicera med finsktalande, är det möjligt att den språkliga

⁶ Enligt universitetslärare Marit West-Sjöholm vid Åbo Akademi.

integrationen faktiskt minskar på sikt — enbart skolundervisning räcker inte för att vara kompetent i ett språk, och om engelska tar rollen som mellanled minskar det spontana flödet av influenser från ett språkområde till ett annat.

SLUTSATSER MOT 2040

Om de historiska trenderna håller i mot 2040 sig kan vi förvänta oss att:

- Det svenska stålbadet är över, likaså uppskovet. Nu väntar den nya given där svenskan kan bli ett av flera minoritetsspråk. Invandringens storlek och karaktär blir viktig.
- En fortsatt något högre fertilitet och därtill inlånad sådan, i kombination med en positiv attityd till tvåspråkighet gör att den svenskspråkiga befolkningen kommer att fortsätta utvecklas mer positivt än den finskspråkiga och därmed, rent antalsmässigt, stärker sin ställning gentemot de finskspråkiga.
- Det är inte primärt förfinskning som hotar svenskans ställning i Finland, snarare är det landets ökande flerspråkighet och engelskans framfart som vardagligt kommunikationsmedel.
- Engelska som ett neutralt mellanskikt gör det lättare och kanske vanligare igen att inte kunna det andra nationalspråket, men det betyder samtidigt *inte* att förutsättningarna för en svenskspråkig offentlighet blir bättre.

DET SVENSKA I FINLAND: FÖR VEM OCH VARFÖR?

När man bearbetar frågan om det svenska i Finland ur ett framtidsperspektiv är det viktigt att ställa sig och även besvara några grundläggande frågor, bland andra: För vems skull finns svenskan i Finland? Vem behöver den? Vad är viktigast, svenskan, finlandssvenskarna eller finlandssvenskheten? Vad kommer det att finnas för andra språkgemenskaper i framtidens Finland och hur påverkar detta finlandssvenskhetens ställning?

TVÅSPRÅKIGHET ÄR ETT TVEEGGAT SVÄRD

Tvåspråkighet är ett måste i finska miljöer

En positiv inställning till tvåspråkighet är nyckeln till svenskans överlevnad utanför rena svenskbygder. Utan tvåspråkighet har vi ingen överregistrering av modersmål eller överinskrivning till svenska skolan, och relationerna med finskspråkiga skulle förtunnas något oerhört. Det är i praktiken ett krav i finskdominerade miljöer, vilket inkluderar många tidigare svenskbygder som Stor-Helsingfors, Åbo och Vasa där finsktalande är i stor majoritet — åtminstone om vi inte antar att engelska tar över på bred front på kort tid.

En fungerande tvåspråkighet är därmed i praktiken ofta det enda realistiska sättet att bevara svenskan. Vore man tvungen att välja mellan enspråkighet och tvåspråkighet skulle kostnaden att försöka leva enbart på svenska vara för hög för de allra flesta unga. Man vore i praktiken nästan utestängd från städerna. Att tvåspråkighet numera betraktas som så fördelaktigt för den enskilde, till skillnad från situationen under 1960–70-talen, har troligen räddat svenskan från att i praktiken raderas ut i det urbana södra Finland.

Tvåspråkighet innebär också urvattning

Tvåspråkigheten har dock alltid varit kontroversiell. Från enspråkigt svenskt håll har man ofta på delvis goda grunder tvivlat på de tvåspråkigas lojalitet och bitvis betraktat dem som svikare och som privilegierade storstadsbor.

Det ligger med nödvändighet en sanning i att tvåspråkiga har lägre lojalitet till svenskan. Den som kan välja kan också välja bort. Om svenska medier och skolorna inte håller samma kvalitet som de finska alternativen, kan dessa inte förvänta sig automatisk lojalitet från dem som har reella alternativ.

Om viljan att rösta på Svenska Folkpartiet kan ses som ett mått på identifikation och lojalitet med Svenskfinland är det tydligt att tvåspråkiga också är något mindre benägna till detta. Att bo i finskdominerade kommuner och tala god finska rent allmänt leder också till lägre benägenhet att rösta på SFP.

Tvåspråkiga finlandssvenskar är språkpragmatiker

Tvåspråkiga finländare är också, i internationell jämförelse, påfallande benägna att byta språk när de upplever att det underlättar kommunikationen. Språkbytet underlättas sannolikt också av att språkgrupperna i nästan alla andra avseenden är intill förväxling lika varandra.

Detta gör det mycket lätt att glida över i finska språkdomänen för den som behärskar språket. Till sist kanske man helt slutar försöka använda svenskan i det offentliga, och när tillräckligt många gör det blir det lätt för finskspråkiga att ifrågasätta behovet av ofta kostsamma och besvärliga särlösningar för en språkminoritet ”som ändå talar finska”. För de svenskspråkiga blir svenskan blir då något man lämnar hemma när man går ut.

Tänker vi oss en framtid där engelskan tar över en del av denna roll skulle det troligen, lite paradoxalt, förstärka svenskans ”hemmaspråksstatus”. Dvs. det blir faktiskt lättare att inte kunna finska, men det blir också ännu svårare att tala svenska ute. Statsvetaren Kenneth McRae sade 1997 att det bara är en tidsfråga hur länge svenskan överlever som officiellt språk, när en allt större del av den svenska befolkningen blir funktionellt tvåspråkig, finskan behärskas av ”alla” i landet och finlandssvensk blir liktydigt med tvåspråkig. Ett ökat inslag av engelska skulle dessutom förstärka känslan av att svenska lösningar inte behövs.

När tvåspråkig styrka blir en svaghet

Goda kunskaper i finska är alltså ett tveeggat svärd: den å ena sidan en förutsättning för svenskans överlevnad i södra Finland och en stor fördel för den enskilde, men så snart den praktiseras undergräver den ett starkt, autonomt Svenskfinland och slår undan benen på de särlösningar som gör det möjligt att leva ett offentligt liv på svenska.

Anpassningsbarhet är en styrka, men det leder också till att man oftare faktiskt får anpassa sig. Enspråkiga lösningar är lättare att motivera när det finns människor som är beroende av dem, samtidigt som det är lättare för människor att inte vara beroende av dem. Lite tillspetsat kan en styrka ibland vara en svaghet, och svaghet en styrka.

INDIVIDPERSPEKTIVET KOMMER INTE BEVARA SVENSKAN PÅ SIKT

Finlandssvenskheten har historiskt skyddats med kollektiva rättigheter. En levande finlandssvenskhet har burits upp och skyddats av särlösningar eftersom befolkningarna är så lika att svenskan helt enkelt har behövt skyddas av ”gränsbevarande mekanismer”, i sociologen och debattören Thomas Rosenbergs ord.

Särlosningar och andra gränsbevarande mekanismer är födda ur idén om att språket och samhörigheten bland svensktalande har ett egenvärde som är värt att skydda och bevara, oavsett den enskilda individens egna intressen och nytta. De skyddande regleringarna har sålunda byggt på kollektiva eller kulturella rättigheter snarare än individuella sådana. Detta har behövts eftersom människors individuellt rationella beteende skulle kunna leda till att svenskan försvagats.

Dessa kollektiva rättigheter kan omformuleras i individuell form: *man ska kunna leva sitt liv på sitt modersmål*. Det individuella argumentet blir dock svagare över tid, om finskakunskaperna blir bättre. Kan man med det argumentet om individens rätt hävda att svenska språket som sådant är skyddsvärt även om finlandssvenskarna i nästa generation blir mer tvåspråkiga? Och vad händer om alla i generationen därefter, eller generationen efter den, är huvudsakligen finskspråkiga? Om de svenska institutionerna till slut försvinner för att de helt enkelt spelat ut sin roll, skulle då något värdefullt ha gått förlorat?

Det tycks vara ett självklart men outtalat antagande hos dem som skriver om finlandssvenskhet att svaret är ja. Exempelvis ses ofta det faktum att finlandssvenskar har andra goda alternativ till finlandssvenska skolor och medier som en utmaning för finlandssvenskheten i stort snarare än en ren vinst för enskilda finlandssvenskar.

FINLANDSSVENSKHETEN OFFER FÖR VÄLSTÅNDET

Även om en levande finlandssvensk gemenskap, kultur och offentlighet är både positivt och önskat av de svenskspråkiga, hotas därför dess förekomst delvis av den svenskspråkiga befolkningens relativa styrka, flexibilitet och välstånd. Välstånd skapar oberoende. Det är bra att vara oberoende, men det är inte bra för framtiden *hos det man inte är beroende av*, så att säga.

Varför ska man tala svenska?

Tvåspråkigheten ställer detta på sin spets. Man har rätt till service på sitt eget modersmål, men om man talar finska bra och inte får lika bra bemötande på svenska, varför envisas? Eller om även engelska är ett bättre och mer pålitligt alternativ? För att det bidrar, om än så litet, till att hejda erodering av svenskans ställning att insistera? Än sen då? Finns det en skyldighet mot kollektivet att vara språklojal? Även om det är besvärligt för en själv?

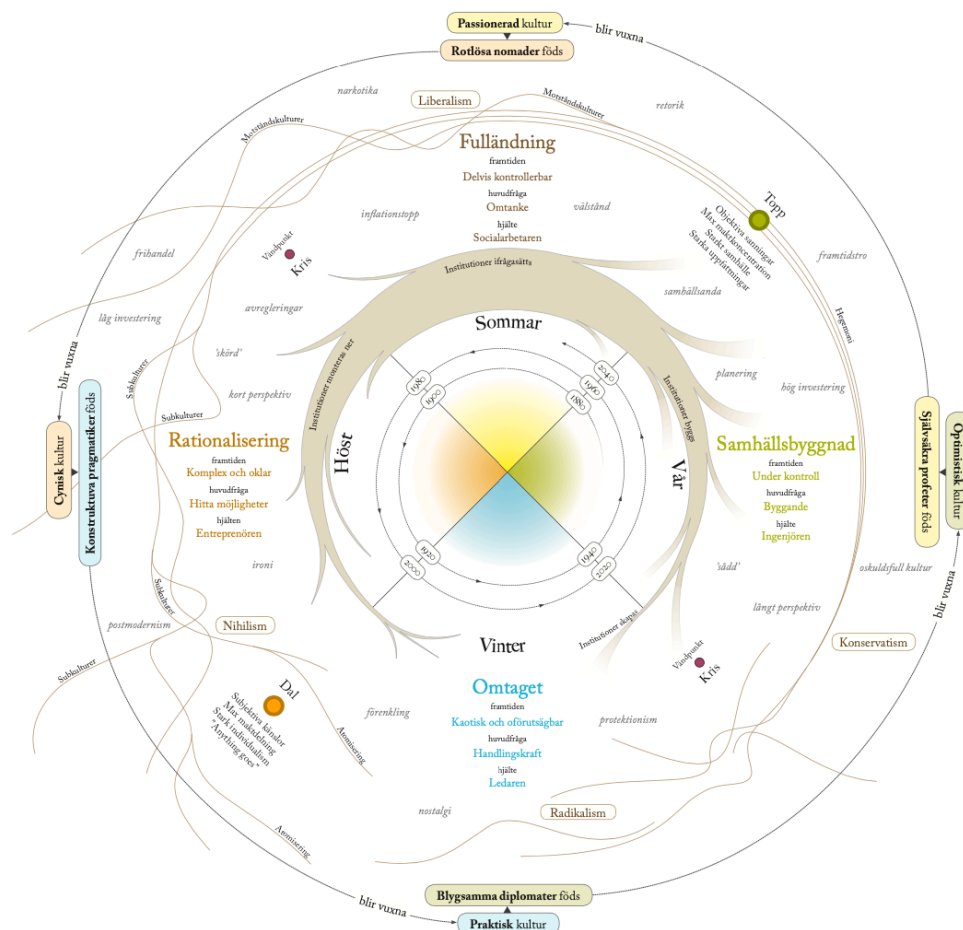
Svenskan behöver finlandssvenskarna mer än finlandssvenskarna behöver svenskan

Kort sagt: bra möjligheter för individen utgör ett hot mot svenskan som helhet. God tillgång till media från Sverige och på finska eller engelska är ett plus för den enskilde, men försvagar finlandssvenska mediers ställning. Att Sverige ligger nära och har samma språk gör det lätt att emigrera, men detta riskerar försvaga svenskan i Finland. Dessutom är, till skillnad från vissa minoritetsspråk som t.ex. baskiska, kymriska och iriska, *svenska som sådant* inte ett hotat språk, vilket gör det jämförelsevis lättare att överge. Möjligheten att välja finska skolor av samma kvalitet på närmare håll höjer kraven på de svenska skolorna.

Det är lätt att vilja ha ett starkt Svenskfinland sådär lite allmänt, men det kan vara svårare att dra sitt strå till stacken, varje dag.

KOLLEKTIVISMENS ÅTERKOMST

Låt oss vända åter till det årshjul vi diskuterade inledningsvis.

Figur 47. Kairos Futures årshjul, där strukturcykler kombineras med generationsmodeller för att få fram ett ramverk att analysera historien igenom.

Vi noterade då att under hösten eroderas sakta de gemensamma referensramarna i en process där kollektivism övergår i individualism, genom att enhetskulturen problematiseras och ifrågasätts. Som en konsekvens uppfattas kollektiva rättigheter som alltmer otidsenliga. I Finland är den ändring i kommunlagstiftningen som trädde i kraft år 2000 ett exempel på just detta. Tidigare skulle kommunomstruktureringar syfta till att göra kommunerna så nära enspråkiga som möjligt, men i den nya texten handlade det om att rätten till service på det egna språket inte fick äventyras. Skyddet fanns fortfarande där, men det hade omformats till en individuell rättighet, från en tidigare betoning på det kollektiva.

Thomas Rosenberg uttrycker oro över detta i sin skrift *Glider vi slutgiltigt isär? Anteckningar om splittringen i och av Svenskfinland*, eftersom skiftet i hans ögon undergräver den idé om kollektiva rättigheter som motiverade särlösningarna. Vi kan se förändringen som mycket tidstypisk. I årshjulet är individualismen som störst precis runt år 2000, efter att successivt ha ökat i 40 år.

Om vi tar årshjulet på allvar, och vi sa i början har vi haft stor nytta av att göra det hittills, innebär det att vi börjat röra oss bort från en rent individualistisk kultur sedan dess, mot större fokus på tillhörighet och gruppidentitet.

Idéer skapar sina egna reaktioner

Centralt i modellen är en pendelrörelse, där ”polerna” är ett resultat av att en kraftig förändring skapar sin egen motrörelse, som till slut leder till en ny vändning.

Vi kan på goda grunder säga att ”det starka samhället” toppade runt 1960, mitt i nationsbygget och den omvälvande tillväxt som ledde till förfinskning av många svenska områden och landet som helhet. Sedan dess har det starka samhället successivt fått stå tillbaka till förmån för en växande individualism under årtionden, men under den nuvarande ”vintern” har också motrörelsen blivit allt mer synlig.

Sedan millennieskiftet och framförallt efter krisåret 2008 har globalisering, liberal marknadsekonomi och renodlad individualism ifrågasätts allt mer världen över. Nationalismen växer över hela västvärlden. Såväl Sannfinländarna i Finland som Sverigedemokraterna i Sverige bildades visserligen under 90-talet, men det var en bit efter 2000 som de fick luft under vingarna.

Historien rimmar

Om vi tolkar Finlands språkliga historia enligt årshjulet kan vi också notera att den stora språkstriden ägde rum under den förra vintern, på 1930-talet. Därmed är det kanske inte så konstigt att stämningen blivit mer spänd igen, och det sedan länge mer eller mindre självklara stödet för landets tvåspråkighet från den politiska elitens sida inte längre är lika självklart. Sipilä-regeringen blev visserligen en parentes, men dess ljumma inställning till svenskans ställning kan mycket väl betraktas inte som ett rent undantag, utan som ett tecken i tiden. Populistvågen har manifesterats på olika sätt i olika länder, och i Finland har fientlighet mot svenskan varit en naturlig komponent. Den underliggande förklaringen finns därmed sannolikt någon annanstans än i det specifikt finska och finlandssvenska, på en mycket djupare, strukturell och världsomspännande nivå.

Leder press till samling?

Kollektiva identiteter tycks idag vara långt viktigare än de var år 2000. Under vintern sker en omvärdering av sådant som tidigare uppfattats som given konsensus. Polariseringen tilltar, försvarare av uppnådda framsteg strider för sin sak, medan de som upplever sig offer för framstegen flyttar fram positionerna. Allt fler börjar bevaka sina egna och sin grupps intressen, med en alltmer hätsk stämning i medier och i politiken.

Samtidigt ökar intresset för att uttrycka sin grupptillhörighet offentligt – gäller detta också svenskspråkigas intresse att uttrycka sin finlandssvenska identitet? Vissa tecken tyder på det, då en ung kvinna från Helsingfors intervjuad av Magma berättar om skolkamrater som avsiktligt odlar en svenskspråkig identitet genom svensk musik och TV medan man undviker finskspråkigt innehåll.

Frågan är vad som är hälsosammast för finlandssvenskheten över tid. Är det en situation med negativa attityder från delar av den finska majoriteten parad med allt trängre offentliga resurser, men med en stark identitet och starka band till språket bland de svensktalande? Eller är det en vikande språklojalitet hos finlandssvenskarna själva till följd av den liberala individualism som kommer av goda tider? Engelskans framfart är en verklig joker i leken eftersom den kan bli ett sätt för många att odla en kraftigt svenskpräglad personlig identitet medan man ändå kan fungera i det finskdominerade samhället.

ÄR VI PÅ VÄG MOT EN NY ENHETSKULTUR?

Om vi spekulerar att historien rimmar och årshjulet i någon mån kan peka ut riktningen för de kommande decennierna, så kan vi se fram emot att växande inre motsättningar på sikt kommer att lösas – antingen på ett mer ”marxistiskt” vis, med en stegrad spänning följt av en våldsam kris, eller ett fredligare ”reformistiskt” avgörande. Oavsett vilket följer en ny normalitet, med mindre strid och mer samförstånd och konsensus, mindre splittring och mer enhet.

Om detta sker, innebär en sådan rörelse mot en tydligare enhetskultur med nödvändighet också mer förfinskning igen? Inte nödvändigtvis, även om historien rimmar så upprepar den sig inte exakt. Om vi antar att det *inte* blir radikala nationalistiska krafter som går segrande ur striden, så kommer Finland 2040 sannolikt vara flerspråkigt i praktiken, inte tvåspråkigt. Detta Nya Finland måste konstrueras på ett nytt sätt, och där spelar andra språk och andra minoritetsgrupper viktiga roller. Det är svårt att föreställa sig att engelskans närvaro inte är ännu starkare än idag, frågan är hur mycket starkare.

Får vi fler permanenta språkgemenskaper mot 2040?

Det finns på längre sikt en uppsjö av okända faktorer när det gäller utvecklingen av Finlands flerspråkighet och svenskans roll i den. Förutom frågan om hur många invandrare som kommer att lära sig svenska, kan man fundera över i vilken utsträckning invandrare för sina modersmål vidare eller låter barn och barnbarn bli finsk- eller svensktalande (eller, ska vi säga, registreras som finsk- eller svensktalande). Detta beror i sig på ett antal faktorer, där även den politiska situationen och dess konsekvenser i praktisk lagstiftning spelar roll.

Vad händer t.ex. om de statistiskt rysktalande blir fler än 8% i några mindre kommuner längs gränsen mot Ryssland? Kommer dessa att kräva att kommunerna blir tvåspråkiga, och hur kommer man ifrån det offentliga sida i så fall att reagera? Kan vi förvänta oss ett stöd för en rysk särlösning, när svenskan finns att peka på? Eller kommer linjen vara assimilation, aktiv eller passiv?

Språkregistreringen ökar läsbarheten på gott och ont

I sammanhanget har Finlands modersmålsregistrering en stor betydelse. Påverkar just faktumet att människor är registrerade efter modersmål deras språkliga identitet? Knyter vi an till *läsbarheten* inser vi snabbt att registreringen i varje fall underlättar organiseringen av språkliga gemenskaper, gör det lättare att motivera

och propagera för språkliga rättigheter, och därmed inom språkgemenskaperna driva språkliga identitetsfrågor.

Det aktuella förslaget om att göra om språkregistreringen för att synliggöra en ökande flerspråkighet, antingen genom att kunna ange fler modersmål eller införa kategorin *hemspråk* där flera språk skulle kunna anges, har också uppenbara läsbarhetsimplikationer. Det är i princip ett skolexempel: det handlar om att göra något som statsapparaten har svårt att hantera (två- och flerspråkighet) eftersom kunskapen är svårtillgänglig och svårhanterlig till hårda siffror som går att agera på.

Oron från svenskspråkigt håll är att mer svart-på-vitt-betonade siffror på hur många finlandssvenskar som anser sin finska som i princip fullgod skulle rycka undan del av grunden för argumentet att alla svenskspråkiga ska räknas till befolkningsbasen för svenskspråkig offentlig service. Det får betraktas som en befogad oro, då även om specifika regler för att förhindra detta införs, har ökad läsbarhet effekter på framtiden som inte alltid kan inhägnas så enkelt eftersom det påverkar den kollektiva verklighetsuppfattningen i grunden.

Varför är svenskan speciell?

Svenskan har, trots sin lilla andel av befolkningen, nationalspråksstatus idag på grund av sin långa historia i det som i dag är Finland. Det kan på sikt bli allt svårare att motivera detta när denna historia rör sig bort mot en alltmer avlägsen dåtid. Redan idag har sannolikt många ryssar, ester och irakier (för att nämna de största minoritetsgrupperna) en mycket svag förståelse för detta. Det är inte troligt att den kommer att bli starkare, speciellt inte om de själva blir fler.

Kort sagt, ett mångkulturellt och flerspråkigt samhälle innebär en ny verklighet för ett land som varit nästan helt tvåspråkigt och byggt upp sina språkliga regler, vanor och institutioner på detta. Det som ligger framför är dock till stora delar okänd terräng. I debattören Björn Sundells ord växer *det nu fram en ny offentlighet där invandrare organiserar sig och pläderar för sina egna språkliga hänsyn*. Kommer svenskan behöva försvara sin ställning inte mot finskan utan mot andra? Och hur viktiga är de formella språkliga rättigheterna egentligen om man i praktiken i vardagen talar engelska över alla de många språkgränser som kommer finnas i det framtida Finland?

Svenskan måste vara mer än en rättighet för individer eller en liten minoritetsgrupp

Slutsatsen av detta är svenskan på sikt kommer att behöva vara mer än en individuell rättighet, motiverad av att ett minskande antal genuint enspråkigt svensktalande ska kunna leva med sitt språk.

Samtidigt kan svenskan som en kollektiv rättighet också bli allt svårare att sälja om det finns allt fler språk att ta hänsyn till. Det bästa strategin för svenskas bevarande kanske helt enkelt är att betona dess nytta för Finland som helhet, som en garant för goda relationer till resten av Norden, och som en värdefull resurs för individ, språkgrupp och land.

SLUTSATSER MOT 2040

Om de historiska trenderna håller i sig kan vi mot 2040 förvänta oss att:

- Det faktiska behovet av svenskspråkiga lösningar har försvunnit i många delar av södra Finland, då det väntas att alla kan finska eller kan täcka upp med engelska.
- Kollektiva identiteter är viktigare än idag, vilket kan stärka svenskans ställning i det fall de svensktalandes kollektiva orientering går i riktning mot den språkliga gemenskapen, men även verka i dess motsats i det fall identiteten går i finländsk riktning, där finländsk blir detsamma som finsk. På samma sätt kan ett nytt kollektivt finländskt identitetsbygge komma att verka i båda riktningarna.
- Två- och flerspråkighet är mer läsbar och välförstådd än idag, vilket gör att deras språklojalitet blir viktigare då den från det offentligas synvinkel inte kan "antas" utifrån registren.
- Kommer svenska, sett i antal talande, allt mer bli ett språk i mängden och därmed behöva "säljas in" som en tillgång för hela Finland, inte bara en individuell eller minoritetsrättighet.

SLUTSATSER OCH EFTERORD

Avslutningsvis vill vi lyfta fram det vi uppfattar som de viktigaste sakförhållandena, trenderna och strategiska osäkerheterna när det gäller det svenska i Finland mot 2040 och där bortom:

Från fritt fall till status quo. Finland har historiskt i mycket stor utsträckning formats av svenska institutioner och det svenska språket, då landet länge varit en del av Sverige och även därefter letts av en till stora delar svenskspråkig elit. Däremot har hela dess 1900-talshistoria karakteriserats som en gradvis *avsvenskning*, initialt präglad av nya ideal, och senare av att de större städerna, det övre samhällsskiktet och den offentliga sfären kommit att bli allt mer finskspråkiga. En redan från början liten svenskspråkig grupp har därmed över tid blivit allt mindre, och allt mindre betydelsefull. Under de senaste hundra åren har denna process varit som snabbast under mitten av 1900-talet. Sedan dess har dock utvecklingen av flera skäl avstannat, och såväl antal som andel svenskspråkiga har planat ut.

Lånad tillväxt stärker svenskan. Under många år tenderade tvåspråkiga familjer att registrera sina barn som finskspråkiga. Idag är situationen den omvända och ca två av tre barn registreras som svenskspråkiga. Detta är en starkt bidragande faktor till att fallet avtagit, och genom denna "lånade" tillväxt har svenskspråkiga en betydligt högre nativitet än finskspråkiga. Då språkblandade familjer är mer norm än undantag på många håll är denna registrering av barnens språktillhörighet en avgörande faktor för svenskans ställning på sikt.

Från nationell till lokal minoritet. Om fallet i absoluta tal avstannat, så fortsätter dock trenden mot att svenska alltmer blir ett utpräglat minoritetsspråk. Svensk- och finskspråkiga blandas sakta lokalt, framförallt i södra Finland. I korthet leder detta till att finlandssvenskarna som alltid varit en *nationell* minoritet i allt högre grad också lever som *lokal* minoriteter.

Starkt behov av nya svenska rum. Den nya minoritetsstatusen innebär att svenskheten gestaltas på ett annat sätt. Som lokal majoritet är svenskheten "fast" i bemärkelsen att den är naturligt närvarande i den lokala offentliga miljön. Men när svenskan hamnar i minoritetsställning, framförallt en liten sådan, måste svenskheten bli "flytande". För att upprätthålla denna flytande svenskhet krävs nya offentliga svenska rum och dessa uppstår inte av sig själva, utan måste skapas såväl i den fysiska som den digitala verkligheten.

Lokal minoritetsstatus stärker finskas ställning bland de svenska. På få och allt färre platser i Finland kan man klara sig på enbart svenska. Det innebär att varje individ som inte planerar att för alltid bo på dessa platser också måste behärska finska. En positiv attityd till tvåspråkighet är därmed ett grundkrav för att flytande svenskhet ska vara möjlig överhuvudtaget.

Tvåspråkigheten är ett tveeggat svärd. Det är på många sätt positivt att vara oberoende. För finlandssvenskar innebär oberoende bland annat att kunna röra sig obehindrat på majoritetsspråket, att vara bra på engelska, och att lätt kunna emigrera till Sverige. En politik inriktad mot att stödja finlandssvenskar som individer bör alltså främja allt detta. Men samtidigt leder en sådan politik till en potentiell försvagning av svenskans ställning i Finland, då den samtidigt innebär att varje enskild individ blir allt mindre beroende av det svenska språket.

På längre sikt innebär en uppblandning av befolkningen, via tvåspråkighet som norm, därmed att behovet av svenska institutioner blir allt mindre självklart.

Att sätta sig på tvären kan vara kan ibland vara framgångsrik strategi, men är det också det för finlandssvenskarna? Författaren Nassim Taleb talar om den ”lilla minoritetens diktatur”, där mycket små grupper kan få stora majoriteter att ändra sig – ett nutida exempel är hur en liten grupp vegetarianer kan få ett stort sällskap att äta vegetarisk middag. Frågan är dock om detta sätt att ”göra sig omöjlig” är en framgångsrik väg också för finlandssvenskarna? Är risken snarare att en sådan hållning leder till att man gör sig impopulära och därmed genom sin envishet genererar ett motstånd?

Daghemmen och skolan är svenskans framtid. För barn och unga finns en gemensam svenskspråkig social verklighet även i områden där svenskan inte är lokal norm, nämligen skolan. Skolan verkar också vara vägen in i det svenska språket, då den som börjar i svensk dagvård tenderar att fortsätta resten av sin skolgång inom det svenska systemet. Den svenska skolan har därmed på goda grunder kallats garanten för det svenska i Finland, och oron för konsekvenserna av tvåspråkiga skolor tycks ytterst välgrundad.

Trots ett sjunkande antal svenska skolor stärker de svenska skolorna successivt sin position gentemot de finska. Flera kommuner har på senare år fått sina första svenska skolor, och överinskrivningen håller i sig och växer till och med något. Man kan ana att många föräldrar, även de som själva är finskspråkiga, ser att en god svenska ökar deras barns livchanser. I sig är detta en tillgång för svenskan i framtiden. Det finns dock en risk med att nätet av svenska skolor blir alltmer grovmaskigt, eftersom tillgänglighet och närhet till svenska skolor är viktig framförallt i områden där skolan är ett av få gemensamma svenska sammanhang.

Medielandskapet – det offentliga rummets akilleshäla. Kultur och media är centrala för att upprätthålla en sammanhållen offentlighet i varje samhälle och för varje samhällsgrupp, så även den finlandssvenska. Särskilt viktig är den för att upprätthålla en fungerande flytande svenskhet för vuxna — en gemensam svensk offentlighet i områden där svenskan annars bara finns innanför hemmets dörrar. Sedan länge befinner sig dock traditionell media i en kris utan uppenbara tecken på tillfrisknande, och krisen slår hårdast mot medier med en begränsad potentiell marknad. Häri ligger kanske den största utmaningen vad gäller att upprätthålla en svenskspråkig offentlighet.

Språkmångfalden är en game changer. Den två största osäkerhetsfaktorerna inför framtiden är för det första den snabbt växande gruppen finländare som har ett

annat modersmål än finska och svenska, och för det andra det allt vanligare bruket av engelska som vardagsspråk på internet.

Redan idag är det så att svenskan inte tappar befolkningsmässigt mot finskan, utan att svenskan, men framför allt finskan, tappar mot andra språkminoriteter. Hur kommer dessa nya finländare att förhålla sig till sina modersmål? Kommer de att assimileras in i de finska och svenska språkgemenskaperna, eller kommer de att försöka etablera egna permanenta språkgemenskaper vid sidan av svenskan och finskan? Politiska beslut och politiskt klimat kommer här att spela avgörande roller för såväl utvecklingen som sådan och effekterna för de svenska språkrättigheterna.

Kanske är mer informella processer ibland ännu viktigare än formella rättigheter. Engelskans framfart samverkar med den ökade mångfalden när det gäller modersmål på ett sätt som gör att förändringar i normer kan komma snabbt. Utvecklingen är mycket osäker, men om beteenden på internet påverkar beteenden i den fysiska miljön kan det framöver bli ännu ovanligare och därmed svårare att överhuvudtaget ta sig fram på svenska annat än i renodlat och uttalat svenska miljöer.

Jakten på den enande nyttan. I en framtid när de svensktalande parkerat kring 5% av befolkningen och de svenskspråkiga i praktiken är en minoritet bland andra samtidigt som allt färre områden har en svenskspråkig lokal majoritet, kan bli det svårt att hävda nationalspråkstatus på historiska grunder. I det fallet behöver man hitta nya argument för svenskans ställning och sälja in det svenska språket och dess, för den flytande svenskhetens nödvändiga, institutioner både till den finlandssvenska befolkningen – som ju inte längre är beroende av vare sig språk eller institutioner – och till resten av Finland.

Argument på basis av individuella rättigheter kommer då att ha sina svagheter, och argument på basis av språkgemenskapens kollektiva rättigheter kommer att utmanas av att andra språkgrupper kan hävda samma kollektiva rättigheter. Om svenskan alls ska ha en plats i det offentliga rummet i Finland om en generation eller två, hänger det sannolikt på att man kan visa på nytta för landet — att det är en tillgång för hela Finland.

För 80 år sedan satte kriget punkt för 1930-talets språkstrider. Idag tyder mycket på att vi befinner oss i en liknande period av polarisering och motsättningar. Frågan är vad som denna gång kan katalysera en enande nytta som även skulle vara välgörande för det svenska i Finland?

KÄLLFÖRTECKNING

Makten att kombinera: Utmaningar, vägval och handlingskraft i Svenskfinland,
red. Stefan Sjöblom & Siv Sandberg, 2015

Finlandssvenskarna 2012 — En statistisk rapport, Fjalar Finnäs, 2013

De svenska gymnasierna i Finland: En lägesanalys, Erik Geber & Catharina
Lojander-Visapää, 2007

*Med rätt att välja — Språkval och språkstrategier i språkligt blandade hushåll i
Helsingfors*, Catharina Lojander-Visapää, 2001

Svenska Litteratursällskapet i Finland, *Finlandssvenskarna och deras institutioner*,
red. Karmela Liebkind, 2006

Identiteter på två språk – en undersökning om svenskspråkiga och finskspråkiga,
Ville Pitkänen & Jussi Westinen, 2018

Svenskspråkigas fruktsamhet i Finland, Anna Rotkirch, Venla Berg & Fjalar
Finnäs, 2018

Den svenskspråkiga utbildningen i framtiden, Hanna Hihnala & Maarit Viik-
Kajander, 2019

Economic Growth in Finland and in Sweden, 1733–2014, Comparative Estimates,
Sakari Heikkinen & Ilkka Nummela, 2015

Kommunförbundet, *Befolkningsprognoser 2019 — Svenskfinland förändras*, 2019

Helsingfors statistiska årsbok 2016

The dictatorship of the small minority, ur *Skin in the Game*, Nassim Nicholas
Taleb, 2016

Opinionsmätningen *Barometern*, Åbo Akademi, 2002–2014

Material från Statistikcentralen

Utbildningsstyrelsen

*Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen: Utbildningen på andra
stadiet*, 2019

*Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen: Den grundläggande
utbildningen*, 2019

*Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen: Genomströmningen inom
utbildningen i Finland*, 2016

Tankesmedjan Magma

Ungdomsbarometern 2018

Det svenska i Finland år 2030 — arton framtidsperspektiv, Jan-Erik Andelin & Nils-Erik Forsgård, 2010

Svenska, finska, engelska — komplement eller alternativ?, Jenny Stenberg-Sirén, 2020

Möjligheter för den högre utbildningen – med särskilt fokus på svenskspråkiga högskolor, Markku Linna & Henrik Wolff, 2019

Det yttre trycket — omvärldsanalys för det svenska i Finland, Björn Sundell, 2016

Journalistiken till heders — lärdomar av mediekrisen för det svenska i Finland, Olav S. Melin, 2017

Det sammanhållande kittet — en studie om minoritetsmedier i Europa, Tom Moring & Sebastian Godenhjelm, 2010

På spaning efter den svenskspråkiga arbetarklassen i Helsingfors, Peter Ehrström, Henrik Helenius, Rolf Johansson, Laura Kolbe & Johan Kvarnström, 2018

YLE Nyheter

"De som talar för tvåspråkiga lösningar är människor för vilka språket inte är ett problem", 2018

Inga tvåspråkiga vägskyltar ännu i Larsmo, Närpes och Korsnäs, 2016

"Nu blir Närpes som andra kommuner", 2015

As many Russian as Swedish speakers by 2050?, 2013

Invandrare intresserade av svenska, 2012

Samlade frågor och svar kring Yle Teema & Fem, 2017

Svenskspråkiga elever väljer gymnasiet framför yrkesutbildning, 2019

Taxell om sin paradox, 2013

Hufvudstadsbladet

Här är kommunerna som växer mest i Svenskfinland – och de som krymper i oroande takt, 2019

Trendbrott: Allt fler flyttar ut från Helsingfors – familjen Kolehmainen valde Vanda, 2019

HBL granskar: Helsingfors drar ifrån som största svenskspråkiga stad – starka finlandssvenska fästen förlorare senaste fem åren, 2019

Språklig enfald eller mångfald, 2020

Vasabladet

Närpes dödförklaras på Facebook, 2014

Så här finskt blev Närpes, 2017

Öppna inte Pandoras ask, 2020

Quora (diskussionstrådar)

What is the future of Swedish in Finland?, 2017

Why does Finland still speak Swedish?, 2018

What is the current and future situation of Swedish in Finland?, 2017

Is Swedish a dying language in Finland?, 2018

Why is Swedish still a thing in Finnish schools and Finland?, 2019

How useful will Swedish be in Helsinki?, 2016

Why is Swedish mandatory in Finland?, 2019

How is the Swedish speaking population perceived in Finland?, 2013

Reddit (diskussionstrådar i r/finland)

What do Finnish people think of the Swedish era?, 2019

What do Finns think about Finland-Swedes and being forced to learn Swedish?, 2019

Ok what is everyones opinion on swedish finns (like myself), 2019

Opinion in Swedish?, 2019

It is annoying that all Finnish students have to learn The Swedish language. (No offense towards Swedish people tho), 2019

How well do Swedish-speaking Finns speak Finnish?, 2019

Do most Finnish Swedes see themselves as ethnic Finns that speak Swedish or ethnic Swedes that live in Finland?, 2018

Because of the fact that finland used to be a part of sweden. Did you learn about swedish history in school?, 2018

How well do native Finnish language Finns tend to speak Swedish?, 2018

How to be Finnish in Swedish, 2018

What do Finnish people think about obligatory learning of the swedish language (discussion), 2018

Swedish language in Finland, what is your opinion?, 2016

OM KAIROS FUTURE

Kairos Future är ett internationellt konsult- och analysföretag som hjälper företag att förstå och forma sin framtid. Genom trend- och omvärldsanalys, innovation, strategi och mjukvarustöd för AI-driven analys, omvärldsbevakning och innovation, hjälper vi våra kunder att omsätta de stora sammanhangen till konkret handling. Kairos Future grundades 1993, vårt huvudkontor finns i Stockholm och vi har egna kontor eller samarbetspartners över hela världen.

För mer information, se www.kairosfuture.com eller kontakta oss:

Kairos Future

Box 804

101 36 Stockholm

Besöksadress: Västra Järnvägsgatan 3

08-545 225 00

info@kairosfuture.com

www.kairosfuture.com